

2—7 november

Debatter m. m.

Måndagen den 5 november		Sid.
Höjning av omsättningsskatten å spritdrycker m. m.		4
Onsdagen den 7 november		
Svar på interpellation av herr Lundström om sänkning av inträdesavgiften vid telefonabonnemang		40

Samtliga avgjorda ärenden

Måndagen den 5 november	
Bevillningsutskottets betänkande nr 51, om ändring i förordningen ang. omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker och vin	4
Onsdagen den 7 november	
Statsutskottets utlåtande nr 161, ang. allmän beredskapsstat: allmänna frågor	44
— nr 162, ang. allmän beredskapsstat: försvarsdepartementet	44
— nr 163, ang. allmän beredskapsstat: socialdepartementet	44
— nr 164, ang. allmän beredskapsstat: kommunikationsdepartementet	44
— nr 165, ang. allmän beredskapsstat: ecklesiastikdepartementet ..	44
— nr 166, ang. allmän beredskapsstat: handelsdepartementet	44
— nr 167, ang. allmän beredskapsstat: inrikesdepartementet	44
— nr 168, ang. allmän beredskapsstat: staterna för statens allmänna fastighetsfond och försvarets fastighetsfond	44
— nr 169, ang. allmän beredskapsstat: finansdepartementet	45
Tredje lagutskottets utlåtande nr 26, ang. utredning rörande fiskerätten i kronans vatten	45
Jordbruksutskottets utlåtande nr 34, ang. inventering beträffande ofullständiga småbruk invid fideikommissen m. m.	45
— nr 35, ang. möjligheterna att bättre utnyttja lantmannaskolornas jordbruk i undervisningshänseende	45

Fredagen den 2 november

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet herr *Birkes* motion, nr 622, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om investeringsavgift för år 1957, m. m.

På framställning av herr talmannen beslöt kammaren, att ifrågavarande kungl. proposition skulle genast remitteras till utskott.

Vid sedermera skedd föredragning hänvisades den kungl. propositionen till bevillningsutskottet.

Föredrogs och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 161—169, tredje lagutskottets utlåtande nr 26 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 34 och 35.

Herr talmannen meddelade, att bordlägningsplenium komme att hållas söndagen den 4 innevarande månad kl. 20.00 och arbetsplenium påföljande dag kl. 14.00.

Anmälades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade proposition nr 193, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. samt 5 § förordningen den 26 februari 1954 (nr 72) angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker och vin.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 16.02.

In fidem

G. H. Berggren

Söndagen den 4 november

Kammaren sammanträdde kl. 20.00.

Anmälades och bordlades bevillningsutskottets betänkande nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. samt 5 § förordningen den 26 februari 1954 (nr 72) angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker och vin.

varande ärende måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning. Om kammaren, såsom jag förmodar, vid sitt plenum i morgon kl. 14 bifaller nämnda hemställan, kommer ärendet alltså då att upptagas till behandling för avgörande.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 20.01.

In fidem

G. H. Berggren

Herr TALMANNEN yttrade:
Jag får påpeka att bevillningsutskottet i detta betänkande hemställt, att före-

Måndagen den 5 november

Kammaren sammanträdde kl. 14.00.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare

Med hänvisning till tidigare begärd sjukledighet får jag på min läkares inrådan anhålla om ytterligare ledighet från riksdagsarbetet till och med den 6 november 1956.

Nybro den 2 november 1956

John Wiktor Jonsson

Den begärda ledigheten beviljades.

Ang. höjning av omsättningsskatten å spritdrycker m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. samt 5 § förordningen den 26 februari 1954 (nr 72) angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker och vin.

I en den 26 oktober 1956 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 193, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. samt 5 § förordningen den 26 februari 1954 (nr 72) angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker och vin.

I propositionen hade, för att motverka spritmissbruket, föreslagits en skärpning av omsättningsskatten på spritdrycker, medförande höjningar i utminuteringspriserna om mellan ca 4 kronor och 7 å 8 kronor, beroende på dryckens alkoholhalt och partipris. Förslaget innebar vidare, att restaurangpriserna skulle komma att stiga med ungefär samma belopp som utminuteringspriserna. Skatterna på viner och maltdrycker hade lämnats

oförändrade. De nya bestämmelserna hade föreslagits skola äga tillämpning från och med den 5 november 1956.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition, nr 193, antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. samt 5 § förordningen den 26 februari 1954 (nr 72) angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker och vin.

Därjämte hade utskottet hemställt, att förevarande ärende måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

I motiveringen hade utskottet anfört bland annat följande:

»Utskottet är medvetet om att betänkligheter kan möta mot att av nykterhetspolitiska skäl företaga en höjning av spritpriserna. Vissa skäl skulle i och för sig också kunna tala för att avvakta ytterligare någon tid för att vinna säkrare erfarenhet. Det måste emellertid beaktas, att en fortsatt konsumtion och ett kvarblivande missbruk på nuvarande höga nivå kan medföra allvarliga bestående skador. Vad nyss anförts om verkningarna av den ekonomiska utvecklingen innebär vidare, såsom departementschefen påpekat, att spritbeskattningen inte längre utgör det stöd för övriga åtgärder som förutsattes vid 1954 års reformbeslut. De erfarenheter, som skulle kunna vinnas, om spritpriserna lämnades oförändrade, skulle med andra ord inte bli rättvisande. Den i och för sig måttliga prishöjning som nu föreslagits torde kunna få betydelse för stora konsumentgrupper, icke minst bland ungdomen. Det är enligt utskottets mening också sannolikt att den kan dämpa missbruket, främst på det sättet att den kan utgöra en återhållande faktor i gränsskiktet mellan måttlighetsförbrukare och missbrukare. Ut-

Ang. höjning av omsättningsskatten å spritdrycker m. m. skottet kan sålunda instämna i departementschefens uttalande att den föreslagna höjningen av spritpriserna torde vara en förutsättning för att 1954 års reform skall kunna verka på sätt som avsetts. Det kan även förtjäna framhållas, att man i närvarande läge torde kunna påräkna att hos en bred allmänhet finna förståelse och stöd för en höjning av spritpriserna.»

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Kristensson* i Osby, *Söderquist*, *Anders Johansson*, *Sjölin* och *Kollberg*, vilka ansett, att till utskottets motivering bort fogas följande uttalande:

»Under hänvisning till vad utskottet ovan anført om nödvändigheten av denna åtgärd ur nykterhetspolitisk synpunkt vill utskottet emellertid uttala att detta steg inte bör leda till en ökning av det totala skattetrycket. Utskottet förutsätter därför att 1957 års riksdag med anledning härav förelägges förslag till skattesänkningar. Utskottet syftar därvid i första hand på en sänkning av den direkta beskattningen.»

II) av herrar *Gustaf Elofsson* och *Eriksson*, vilka på åberopade grunder hemställt,

att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 193; och

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:ten hemställa om skyndsamma åtgärder i syfte att återinföra någon form av ransonering i fråga om spritinköp;

III) av herrar *Magnusson* och *Nilsson* i Svalöv, vilka av angivna orsaker ansett, att utskottet bort hemställa,

dels att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition, nr 193, antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. samt 5 § förordningen den 26 februari 1954 (nr 72) angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker och vin;

dels att riksdagen måtte uttala, att vid 1957 års riksdag en sänkning av den direkta statsskatten för fysiska personer

borde ske med ungefär samma belopp, för helt budgetår räknat, varmed den nu företagna höjningen av omsättningsskatten för spritdrycker beräknades öka statsinkomsterna.

Dessutom fanns vid betänkandet fogat ett särskilt yttrande av herrar *Werner* och *Vigelsbo*.

På gjord proposition beslöt kammaren, att förevarande ärende skulle nu företagas till avgörande.

Herr ERIKSSON (s):

Herr talman! Den proposition som riksdagen i dag har att behandla, bjuder på en dyster och beklämmande läsning. Statistiska tabeller och kommentarer om spritkonsumtion och fylleri ger en ganska skakande bild av hur tillståndet har utvecklats under tiden sedan spriten släpptes fri. Både optimistiska och pessimistiska bedömare är i dag tämligen överens om att snabba och effektiva åtgärder i syfte att dämpa upp i spritfloden är av yttersta nöden.

Debatten här i dag kommer förmodligen att i mycket stor utsträckning röra sig kring beskrivningar av tillståndet, bedömt med färgstarka ord och efter vars och ens uppfattning. För min egen del räcker det emellertid med den beskrivning läget har fått i de föreliggande handlingarna, och jag tror att frågan skulle tjäna på att debatten inriktades på de åtgärder, som man nu anser sig böra förorda.

Utifrån huvudsakligen nykterhetspolitiska motiveringar har bevillningsutskottets majoritet i likhet med föredragande statsrådet föreslagit att spritpriserna skall höjas, enligt min mening rätt kraftigt men enligt andras mening alldeles för litet. Spritprisernas höjning skall enligt propositionen följas av och inordnas i ett system av nykterhetsvårdande och nykterhetsförebyggande åtgärder. Så länge man emellertid inte vet någonting om dessa senare åtgärder och vari de kan komma att bestå, framstår prishöjningarna som den huvudsakliga åtgärden.

Jag har tidigare här i kammaren och

Ang. höjning av omsättningsskatten å spritdrycker m. m.

senast vid den stora debatten om nykterhetsreformen 1954 framhållit min stora tveksamhet om prisernas avgörande betydelse och inverkan på spritköp och konsumtion. Jag valde därför 1954 i likhet med nuvarande herr talmannen och några få andra kammarkolleger att rösta för ett bibehållande av motbokssystemet. För min egen del hade jag mycket svårt att vid den tidpunkten ryckas med av den frejdiga radikalism, som krävde frihet från motboken. Tanken på ett frisläppande av spriten framstod för mig såsom alltför äventyrlig, och jag valde därför att vara både konservativ och gammalmodig. I dag är det säkert många här i kammaren som ångrar sin radikalism och sin optimistiska tro på det slags frihet, som innebar att svenska folket slapp ifrån ransoneringen av sprit. Det är mig emellertid, herr talman, helt fjärran att med någon glädje konstatera att vi, de gammalmodiga, i så långa stycken fått rätt. Inte ens vi kunde nog vid den tidpunkten förutse, att friheten från motboken skulle komma att få så ödesdigra verkningar som fallet har blivit. Därför måste enligt vår mening alla i dag verkligt allvarligt ompröva sina ståndpunkter, kanske inte minst de, som presterade den mest optimistiska radikalismen.

Det skulle sannolikt ha varit flera av kammarens ärade ledamöter som röstat för ett bibehållet motbokssystem, om man kunnat förutse att vi så snabbt skulle komma att ställas inför nya åtgärder och då främst en reglering av spritkonsumtionen medelst prishöjningar. Jag är nämligen alldeles övertygad om att det är åtskilligt fler än som framgår av både omröstningen beträffande motbokssystemet och bevillningsutskottets föreliggande betänkande, som inte tror på möjligheterna att dämpa spritkonsumtionen genom höjda priser. Eller med andra ord: de flesta som i dag kommer att rösta med bevillningsutskottets majoritet, tror helt enkelt inte på att de föreslagna åtgärderna får den åsyftade verkan, utan griper krampaktigt efter vad som helst. Propositionen är det halmstrå, som åtminstone för många

kan tjäna såsom tröst åt ett plågat samvete. Det är ändock riksdagen som har påtagit sig det stora ansvaret att släppa loss spritfloden.

Vi reservanter har deklarerat, att vi inte har någon som helst tro på att spritpriserna skall kunna tjäna några vettiga nykterhetspolitiska målsättningar. Oavsett hur högt man bestämmer priset på brännvinet, så kommer man aldrig på den vägen åt missbrukarna och de alkoholskadade. Höga spritpriser kan möjligen tvinga bort en del måttlighetsdrickare och därmed rent statistiskt pressa ned spritkonsumtionen, men de allvarliga spritproblemen kommer att stå kvar. Så ser reservanterna på problemställningen, och detta har lett oss över till att föreslå, att man i stället för att gå prishöjningarnas väg skall återvända till ransoneringsprincipen.

Hur förhatligt det gamla motbokssystemet än kunde framstå för många, kanske mest förhatligt för dem som inte var motboksägare, så innebar ändock detta system ett starkt återhållande moment i den allmänna spritkonsumtionen. Man kan nämligen på goda grunder anta, att bakom den kraftigt stegrade konsumtionen av starksprit döljer sig inte enbart missbrukarna. Säkerligen var det många av de gamla motboks innehavarna, som tvingades att begränsa sin konsumtion inom tilldelningens ram, ehuru väl deras törst och s. k. legala behov låg något över gränsen av den vanliga ransonen. Dessa har nu kunnat öka sin konsumtion, i vissa fall kanske rätt avsevärt, utan att därför ha kommit att belasta fylleristatistiken. Att dessa nu skulle komma att begränsa sin konsumtion på grund av de prishöjningar, som här föreslås, är enligt min mening en fruktlös flykt från verkligheten. Följden blir bara, ärade kammarledamöter, att det blir åtskilliga femmor mindre för familjerna att leva av.

Propositionen har ju för övrigt varit så välvillig att den statistiskt bevisar, att det trots de nu föreslagna höjningarna ändå reellt sett inte blir dyrare att köpa lika mycket sprit i fortsättningen. Det har lagts ned stor möda i proposi-

Ang. höjning av omsättningsskatten å spritdrycker m. m.

tionen på att bevisa, att en industriarbetare inte skall behöva offra flera arbetstimmar nu än förut för att skaffa sig sin brännvinslitter. Höjningen skulle enligt resonemanget bara motsvaras av den reella standardhöjningen och följaktligen återställa spritpriserna till vad man kallar de »rätta värdena». Om avsikten därmed skulle vara att minska risken av familjeträtor vid fördelningen av hushållskassan, framgår inte av propositionen. Men såvitt jag kan förstå, är det en dålig nykterhetspropaganda att så starkt framhålla, att konsumenterna i själva verket inte lider någon reell ekonomisk förlust genom att dricka som förut.

Vi reservanter är fullt medvetna om svårigheterna att nu inbjuda riksdagen att återvända till det gamla motbokssystemet. Vi har därför försiktigtvis föreslagit införandet av något slags form av ransoneringssystem, ehuru kanske tankarna på det gamla systemet har legat bakom. Jag har uppmärksammat att vissa tidningar betraktar en återvändo till ransoneringsprincipen som en »politisk omöjlighet». Ja, det är troligt, men vi är dock starkt övertygade om att när vi föreslår ett återvändande till ransoneringsprincipen har vi en mycket stark opinionsbildning bakom oss. Kanske inte här i riksdagen och än mindre hos det organiserade nykterhetsfolket. Men den stora massan av mätliga spritkonsumenter kommer alldeles säkert att underkasta sig ett personligt besvärande ransoneringssystem i syfte att motverka missbruk och ungdomsfilleri. Och förmodligen är det lätt att vinna landets husmödrar för tanken att hårdhänt ransonera spritköpen i stället för att gå sprithöjningarnas väg. Husmödrarna torde vara den grupp i samhället, som får det mest besvärligt, om man följer den i dag föreslagna linjen.

I pressuttalanden, som gjorts sedan spritförslaget blev känt, har det organiserade nykterhetsfolkets talesmän som en man anslutit sig till principen om kraftiga prishöjningar som den rätta nykterhetspolitiska vägen och med överlägset förakt avvisat varje tanke på ett

återinförande av ransoneringssystemet. Man har i vissa fall uttryckt tveksamhet, om de nu föreslagna höjningarna skulle vara tillräckliga. Prishöjningen skulle enligt deras mening inte ha den chockverkan, som tydligt betraktas som den mest överlägsna metoden vid försöken att skapa ett folknyktert samhälle. Jag förmodar också att det i dagens debatt kommer att mobiliseras en myckenhet av vetenskaplig visdom till stöd för en sådan ståndpunkt.

Jag brukar i allmänhet ha synnerligen stor respekt för vetenskaplig analys och metodik. Men för vetenskapens metodik på det nykterhetspolitiska området sviktar respekten betänkligt. Det tillstånd, som i dag oroar hela nationen, är ju ändå till huvudsaklig del resultatet av ett enligt min mening alltför mycket vetenskapligt teoretiserande. Det vetenskapliga sönderskjutandet av det gamla motbokssystemet framstår i dag som ett av de största missgrepp, som gjorts i detta hus.

Den väg, som reservanterna i sitt förslag rekommenderar, kan måhända vara motbudande för alla dem som antingen i god tro eller övertygade av sakkunskapen hjälpt till att släppa loss spritfloden. Men om det skapas en tillräckligt stark opinion byggd framför allt på sunda reaktioner och sinne för sunt förnuft, bör det vara möjligt att skapa ett ransoneringssystem, som vida bättre än vad som nu existerar och föreslås skall kunna komma till rätta med de oeffterrättliga förhållandena.

Det skulle, herr talman, vara av stort intresse att ställa några frågor innan debatten börjar, men eftersom jag inte vet till vem frågorna skall riktas, får jag avstå därifrån. Eftersom utskottets talesman förmodligen tillhör dem, som är ganska tveksamma huruvida prishöjningar är den rätta vägen att gå, och eftersom utskottet också uttrycker denna tveksamhet, så vet jag inte vem det är här i kammaren, som egentligen kommer att försvara prishöjningarna såsom den rätta metodiken i nykterhetspolitiskt avseende.

Men jag hittar ett uttryck i utskottets

Ang. höjning av omsättningsskatten å spritdrycker m. m.

betänkande, som det kan finnas anledning att ställa en fråga om. Utskottet säger sig kunna instämma i departementschefens uttalande att den nu föreslagna höjningen torde vara en förutsättning för att 1954 års reform skall kunna verka på sätt som avsetts. Det är en mening, vars innehåll jag inte helt kan analysera, därför att åtminstone jag har det bestämda intrycket från 1954 års nykterhetspolitiska debatt här i kammaren, att på alla de frågor som ställdes om huruvida motboken skulle komma att efterträdas av starka prishöjningar, svarades det nej. I utskottets utlåtande står även följande: »Det kan även förtjäna framhållas, att man i närvarande läge torde kunna påräkna att hos en bred allmänhet finna förståelse och stöd för en höjning av spritpriserna.» Ja, jag undrar det. Det beror på hur den allmänheten skall konstitueras. Enligt mitt förmenande torde en mycket stor och bred allmänhet kunna mobiliseras för den andra av reservanternas föreslagna linjen, nämligen att man ändå återvänder till ransoneringsprincipen och med dess hjälp försöker skapa de åtgärder, som siktar till det mål vi alla eftersträvar. Det är i den meningen, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till den av herr Gustaf Elofsson och mig avgivna reservationen.

Herr MAGNUSSON (h):

Herr talman! Den proposition, som nu ligger på riksdagens bord, torde säkerligen verka överraskande på de flesta människor här i vårt land. Det blir speciellt förhållandet, när man vet att det gjordes ett klart uttalande vid beslutet om motbokens avskaffande år 1954, att man icke avsåg att tillämpa det danska systemet med mycket höga priser för att hålla konsumtionen nere. Mot framläggande av en sådan här proposition talar också regeringens uttalande före valet, att några nya höjningar i konsumtionsbeskattningen icke var aktuella.

Däremot kan man inte känna sig förvånad över om regeringen gör något för att stävja spritmissbruket, som under den senaste tiden tilltagit i oroväckande grad.

Tyvärr måste det oförbehållsamt erkännas, att såväl spritkonsumtionen som därav följande missbruk blivit betydligt större efter motbokens avskaffande än någon tidigare har kunnat förutse. Ur den synpunkten måste det anses riktigt, att något göres för att ändra på förhållandena. Nu inställer sig emellertid frågan, om den höjning av spritpriserna, som föreslås, kan få avsedd verkan. Det är möjligt att så blir fallet. Ätminstone torde man kunna räkna med att det under de närmaste månaderna kan bli någon förbättring. Blir resultatet bara en minskning, är ju alltid något vunnet. För alla de personer, som har förstånd att med måtta sköta spritkonsumtionen, blir det emellertid en extra pålaga som har förorsakats av missbrukarna.

Försöket att få människorna över från konsumtion av starkare spritsorter till svagare synes tyvärr ha misslyckats. Den stora försäljningen av s. k. renat brännvin, vilket under det första halvåret i år har svarat för inte mindre än två tredjedelar av all spritdrycksförsäljning, visar att det måste vara något fel i det nuvarande systemet. Felbedömning av de olika åtgärdernas verkningar synes ha medfört denna utveckling.

Tillåt mig bara erinra om den obetydliga starkölskonsumtionen. Man hade ju hoppats på att denna vara i viss mån skulle ersätta starkspritkonsumtionen. Antingen är det väl för högt pris på ölet eller också är det något fel på försäljnings- och utskänkningsmetoderna. Det är troligt att båda dessa saker icke lösts på rätt sätt. Försäljningen av starkölet hos systemets spritbutiker synes ha medfört, att kunderna i stället frestats att köpa det starkare brännvinet. Den utredning, som är i arbete, hoppas jag skall föreslå rättelse i detta, liksom i många andra förhållanden.

Det nya systemet synes också ha medfört att platsen för förtäringen av många människor har flyttats från restauranterna till portgången, en utveckling som inte kan vara lycklig. Det torde därför finnas all anledning att till en närmare granskning ta upp hela problemet om utskänkningsskattens vara eller icke va-

Ang. höjning av omsättningsskatten å spritdrycker m. m.

ra. Utskänkningskatten utgår f. n. med 40 procent å utminuteringspriset. Genom att man sänker denna procentsats till 33 uppstår inte någon ytterligare höjning av själva utskänkningskatten. Detta torde vara en riktig åtgärd av finansministern. Utvecklingen under den senaste tiden talar för att en minskning i spännvidden mellan utminuterings- och utskänkningspriset bör åstadkommas.

En skattehöjning, som uteslutande är förestavad av nykterhetspolitiska skäl, bör enligt finansministerns åsikt vara så utformad, att höjningen i kronor räknat blir i stort sett lika för alla spritsorter. Ett sådant förfaringsätt låter fullt naturligt. Men hur har finansministern lyckats härmed? Jo, resultatet blir att höjningen i vissa fall blir något över 4 kronor per liter, medan den för andra spritsorter blir icke mindre än ända upp till 8 kronor per liter. Herr Nilsson i Svalöv och jag har gjort erinringar mot detta förhållande, men med hänsyn till de få minuter, som stod oss till förfogande för avfattande av reservation, kunde vi icke lägga fram ett detaljerat förslag för kammaren.

De åtgärder, som nu föreslås, får emellertid vissa konsekvenser för såväl staten som för de enskilda människorna. Staten kommer nämligen enligt finansministerns beräkningar att tillföras ökade skatteinkomster med cirka 150 miljoner kronor per år. Denna summa måste svenska folket avstå. Skattehöjningen är nu föranledd av vissa personers missbruk men måste erläggas även av alla de sköttsamma personer, som visserligen konsumerar spritvaror men som icke missbrukar dem. Glädjande nog kan man också säga att dessa är i en förkrossande stor majoritet. Alla skattebetalare i vårt land, som inte använder sprit eller som visserligen använder men inte missbrukar den, får vidkännas stora kostnader genom samhällets utgifter för de alkoholskadade.

Herr Nilsson i Svalöv och jag har ansett oss böra till detta utskottsutlåtande foga en reservation, i vilken vi kräver att riksdagen skall göra det uttalandet, att den direkta statsskatten för fysiska

personer skall sänkas till nästa år med ett belopp, som minst motsvarar den skattehöjning som blir resultatet av föreliggande proposition. Vi kan nämligen icke finna det vara rimligt, att staten skall tillföras ytterligare skattemedel genom en åtgärd, som endast kan anses vara motiverad av nykterhetspolitiska förhållanden. Jag finner också tidpunkten i dag vara synnerligen lämplig för ett sådant riksdagsuttalande, när finansministern ju är i färd med att utarbeta sitt förslag till nästa års budget.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av herr Nilsson i Svalöv och mig avgivna reservationen, vilken av utskottet betecknas med III).

Herr SJÖDAHL (s):

Herr talman! Det är ju alldeles uppenbart, att det svenska folket är oroat inför det nykterhetstillstånd, som för närvarande råder här i landet. Det primära skälet till denna försämring av nykterhetstillståndet är uppenbarligen den starka konsumtionsökningen av spritdrycker — man har ökat konsumtionen med en tredjedel, och vi närmar oss en årskonsumtion på inemot 60 miljoner liter. Hela ökningen faller väsentligen på de egentliga spritdryckerna. Konsumtionen av starkvin har däremot gått ner till ungefär hälften, konsumtionen av lättvin är ungefär densamma som förut, och förbrukningen av starköl var stor i oktober förra året men har sedermera minskat till ungefär en femtedel. Det är alltså uteslutande beträffande de mycket starka alkoholdryckerna som konsumtionsökningen har ägt rum. Och kom ihåg, att ungefär två tredjedelar av konsumtionen av spritdrycker avser vad vi kallar renat brännvin!

Denna starka ökning har fört med sig ett tilltagande missbruk. Missbruket var ju förut rätt stort men det har ökats, vilket medfört att läget blivit, jag drar mig inte för att använda uttrycket katastrofalt. När antalet omhändertagna mer än fördubblats, när antalet ungdomsfyllerister också mer än fördubblats, då är det fara å färde. Visserligen kan man

Ang. höjning av omsättningsskatten å spritdrycker m. m.

såga att det i mycket stor utsträckning är samma personer som både bland äldre och yngre återkommer som fyllerister, men även med hänsyn härtill har nog missbrukarnas antal både bland äldre och bland ungdom ökat. Antalet dömda för fylleriförseelser har ökat mest när det gäller personer i åldern över 50 år och — det är det tråkiga — även i åldern under 18 år. Ansökningarna om tvångsintagning på alkoholistanstalt har fördubblats under andra kvartalet 1956 jämfört med 1955. Men det råder platsbrist, och man kan inte vårda alla dessa alkoholister. De inskrivna vid Beckomberga sjukhus har när det gällt svårt sjuka alkoholmissbrukare ökat med 50 procent. Det är alltså alldeles uppenbart, att nykterhetstillståndet här i landet utomordentligt försämrats. Det finns visserligen vissa positiva drag. Det viktigaste är att det verkar som om de skötsamma inte har ökat sin konsumtion i någon större utsträckning.

När det gäller att råda bot för det försämrade nykterhetstillståndet är utskottet på det klara med att det betydelsefullaste inte är en ökning av priset på spritdrycker, utan den nykterhetsvårdande verksamheten av olika slag. Vi behöver ett större antal anstalter och i varje fall ett större antal vårdplatser. Det har ryktats att det kommer ett förslag om provisorisk utvidgning av antalet platser redan i höst, och vi väntar ytterligare åtgärder till våren. I mitten av oktober i år har tillsatts en utredning för att undersöka, om inte vissa jämkningar i rusdryckslagstiftningen skulle kunna ske. Utredningen skall enligt direktiven arbeta skyndsamt, och man väntar att det skall kunna komma fram förslag till nästföljande riksdag.

Utskottet hälsar med tillfredsställelse att denna undersökning kommer till stånd och leder till åtgärder för att försvåra åtkomsten av sprit för missbrukare och inte minst för ungdomar, i varje fall under 21 år. Utskottet förutsätter att de åtgärder som utredningen rekommenderar skall kunna prövas i så god tid att förslag skall kunna föreläggas nästa års riksdag.

Men det är uppenbart, att vi alla och envar har ett mycket stort ansvar när det gäller nykterhetstillståndet. Jag undrar, om man inte skulle kunna minska folks tolerans gentemot alkoholmissbrukare, gentemot dem som grisar ner sig på detta typiskt svenska sätt. Jag kan måhända anföra ett minne från min ungdom. Det är ett gapskratt, som har ljudit i mina öron alltsedan jag som ung student iakttog en scen på Lunds gator. Där kom en kvinna raglande. Folk stod runtom och bara gapskrattade. Det gapskrattet har jag aldrig glömt. Med ett sådant beteende motverkar vi inte det griseri som spritmissbruket för med sig. När någon inte har herraväldet över sig själv på grund av spritmissbruk, ser vi alltför ofta det där sympatiska leendet, som följer den berusade mannen. Jag tror att vi måste sluta med att tolerera spritmissbruket. Därmed medverkar vi till att stävja det.

Vad som är av vikt är inte minst att den uppfostrande och upplysande verksamheten nu tar ökad fart. Redan i våra skolor måste lärarna med en helt annan energi bibringa ungdomen insikten om vådorna av spritmissbruk. Sådan undervisning finns redan, men den bör intensifieras och fortsättas inom ungdomsvården på olika sätt. Man måste tillvarata olika möjligheter att förmå ungdomen att låta bli att missbruka sprit.

Men med all respekt för nykterhetsvården får man inte ringakta prisets betydelse. Om man, såsom skett i propositionen, jämför nuvarande spritpris med priset år 1949, finner man, att stegringen varit ungefär lika stor som stegringen i den allmänna prisnivån. Men höjningen av spritpriset är betydligt mindre än den stegring av köpkraften för folk i allmänhet som inträffat sedan år 1949. Sedan dess har köpkraften ökat med cirka 85 procent, men priset på spritdrycker har inte höjts i motsvarande proportion. Det betyder att spritpriset nu inte har samma återhållande verkan som det hade för sju år sedan. Man har försökt exemplifiera detta på så sätt — såsom man nu ofta gör — att man räknar ut hur många arbetstimmar som krävs för

Ang. höjning av omsättningsskatten å spritdrycker m. m.
att förvärva en liter sprit. Man har då funnit, att en industriarbetare år 1949 behövde arbeta 4,8 timmar, medan han nu bara behöver arbeta 3,6 timmar för att kunna köpa en liter brännvin. Det är alldeles uppenbart att denna relativa pridförskjutning har bidragit till att konsumtionen har ökat på det sätt som skett.

Hade inte konsumtionen ökat så hade vi inte haft någon anledning att oroa oss över att priset inte följt med uppgången i köpkraften, men när det nu har gått på det sätt som det har gått är det all anledning för oss att undersöka om inte priset kunde återigen få samma återhållande verkan som det hade för sju år sedan och som det var beräknat att det skulle ha när vi införde detta nya system. Man kan inte göra en rättvis bedömning av det nya systemet, om man inte återger priset samma återhållande kraft och verkan som det hade förut.

Nu kan man naturligtvis säga att detta inte verkar på gamla missbrukare. Det får säkert en synnerligen ringa verkan för dem. Där måste i stället alkoholistvården sätta in, eventuellt förbunden med någon form av restriktioner för dessa missbrukare. Det nya systemet hade ju öppnat en del möjligheter för restriktiva åtgärder mot missbrukare, men dessa möjligheter har efter allt att döma använts mycket litet. Det gäller nu att överväga huruvida man inte där skulle kunna sätta in bättre åtgärder än man hittills vidtagit. Jag för min del är liksom utskottet av den bestämda mening- en att i gränsskiktet av förbrukare — jag syftar på dem som använder rätt mycket sprit men ännu inte är missbrukare, som ännu har möjligheter att avväga sin konsumtion i förhållande till utgifterna — skall ett ökat pris kunna spela en avsevärd roll. Det är ju ändå uppenbarligen så att bruket inte i absolut utsträckning föder missbrukare men att det i mycket stor utsträckning så småningom föder missbrukare. Genom ett ökat pris på även det måttliga bruket av spritdrycker kan man kanske hindra en del från att bli missbrukare. Det är den uppfattningen som har gjort att utskot-

tet har ansett sig böra stödja detta förslag.

Utskottet ser också med tillfredsställelse att här inte föreslagits någon höjning av priserna vare sig på vin, starköl eller vanligt öl genom en ökad skatt. Därigenom blir prisskillnaden större mellan de alkoholstarka dryckerna och de mera alkoholsvaga. Man kan därför hoppas att det så småningom skall ske en övergång från de starkare varorna till de lättare. Jag hoppas att man vid den undersökning om utskänkningsförhållandena, som också nu pågår, noga skall överväga det missförhållande som för närvarande råder i det att en hel del krögare lägger sin extra, privata utskänkningsskatt på de lätta vinerna, för vilka ingen ordinarie utskänkningsskatt finns. Där håvar krögarna in de vinster som de inte kan få på spritdryckerna. Detta är ett fullständigt orimligt förhållande, enligt den uppfattning som vi har att man skall försöka hjälpa fram de alkoholsvaga dryckerna på de starkares bekostnad.

Till utskottsutlåtandet är fogad en reservation, som vill avslag på propositionen, och andra reservationer, som vill att man nu skall ta ställning till de ökade inkomster som staten får. Folkpartiet menar att dessa pengar, uppskattade till 150 miljoner kronor, skall användas till en sänkning av den direkta skatten nästa riksdag. Man säger inte vilken direkt skatt det gäller, men eftersom man vänder sig till staten gissar jag att det är den direkta statsskatten man åsyftar. Högern säger klart ut att den vill ha en sänkning av den direkta statsskatten med motsvarande belopp. Man säger ingenting om vilken statsskatt det gäller — jag vet inte om man syftar på förmögenhetsskatten eller inkomstskatten eller båda delarna. Jag tycker emellertid att hela denna frågeställning är ytterst besynnerlig. Vi förmodar att vi nästa budgetår skall genom denna prishöjning få en inkomstökning på 150 miljoner kronor. Vi vet ingenting om det budgetläge vi kommer i, vet inte om där finns utgifter som i betydande grad mäs-

Ang. höjning av omsättningsskatten å spritdrycker m. m.

te ökas. Världshändelserna motiverar knappast några större förhoppningar om utgiftsminskning. Staten kommer vidare att få betydande utgifter nästa år för att möjliggöra en kommunal skattesänkning. Hundratals miljoner måste gå åt för det ändamålet. Den kommunala skattesänkningen måste betalas statligt. Om denna sänkning, som är till gagn för det stora folkflertalet och gynnar detta mest och det stora inkomsttagarna mindre, skall kunna genomföras, måste man ha pengar till den. Denna skattesänkning är den viktigaste vi kan företa, men den kan blott ske genom att staten bestrider kostnaderna för all framtid eller i varje fall för vissa övergångsår. Den skattesänkningen kommer att ta dessa 150 miljoner i anspråk och antagligen flerdubbelt så mycket. Vi har ju alla varit ense om att familjehjälpande åtgärder bör vidtagas, varvid inte minst en ökning av barnbidragen bör komma i fråga. Det går åt hundratals miljoner kronor för detta ändamål. Här erfordras också en upprustning av nykterhetsvården, vilket också kräver sina miljoner. Men om hela detta läge, vad vi kan beräkna för inkomster under nästa år, vilka utgifter som då står för oss, vilket avvägande av inkomster och utgifter som då skall ske, vet vi i nuvarande stund ingenting.

Den sänkning av den direkta statskatten för fysiska personer, som högern har förordat och som antagligen folkpartiet är med om, skulle innebära en sänkning av de större och stora inkomsttagarnas skatter i mycket större utsträckning än de smärre och små inkomsttagarnas skatter. Hela detta förslag, att man skall ta de ökade spritinkomsterna, som dras av alla och envar här i samhället, för att väsentligt sänka skatterna för de stora och större inkomsttagarna eller förmögenhetsägarna — om det är det som högern åsyftar — vill jag beteckna som cyniskt.

Det förslag som vi nu har framför oss betyder att priset på spritdrycker får samma återhållande kraft, som det varit avsett att ha och tidigare haft. Det betyder vidare att skillnaden mellan alko-

holstarka drycker och alkoholsvaga ökas. Det är en linje som vi förut varit ense om att vi skulle slå in på. Utskottets betänkande pekar starkt på att de nykterhetsvårdande åtgärderna skall vidgas och intensifieras.

Jag vill för min del inte uppge hoppet om att det svenska folket skall kunna fostras till att under frihet och självtukt umgås på ett människovärdigt sätt med spritdryckerna. Med denna förhoppning, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr MAGNUSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill göra klart för herr Sjödahl att när vi har ställt ett yrkande om att den ytterligare skatteinkomst, som staten enligt förslaget skulle få här, skall föras tillbaka till skattebetalarna, ber jag att återigen få påpeka, att denna proposition icke är förestavad av någon annan anledning än det nykterhetspolitiska intresset. Jag kan inte finna det rimligt att staten skall öka sina skatteinkomster genom en sådan åtgärd, utan finner det därför fullt naturligt att just detta belopp skall återbetalas till skattebetalarna.

Herr Sjödahl säger att det är cyniskt att återigen dela ut pengarna till skattebetalarna. Jag tror att det i stället är herr Sjödahl, som i någon mån uppträder cyniskt gent emot dessa. Vi har sagt ifrån högerns sida, att dessa pengar skall användas för att sänka den direkta skatten. Det är inte alls avsikten, herr Sjödahl, att sänka någon förmögenhetsskatt. Vi har inte sagt, under vilka former skatten skall sänkas. Den tekniska utformningen av sänkningen är vi beredda att diskutera.

Herr SJÖDAHL (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan naturligtvis inte ha något emot att dessa 150 miljoner kronor återföres till skattebetalarna, men det får inte ske på vilket sätt som helst. Återfördes de till skattebetalarna i form av barnbidrag eller i form av en minskad kommunalskatt, vore det en lycklig

Ang. höjning av omsättningsskatten å spritdrycker m. m.

väg. Vad jag betecknade som cyniskt är inte om de återföres till skattebetalarna på detta sätt, utan om de återföres genom en sänkning av skatteuttagningsprocenten. Högerns gamla linje, att återföra spritpengarna väsentligen till de större inkomsttagarna, är cynisk.

Herr SÖDERQUIST (fp):

Herr talman! Säkert finns det, som herr Eriksson nämnde i sitt anförande, ganska många som är tveksamma beträffande effekten av den i propositionen föreslagna åtgärden. Man menar nog, och jag skulle tro tämligen allmänt, att det vill till annat och betydligt mera än en höjning av spritskatten med fem kronor per liter för att åstadkomma en mera väsentlig förbättring av folknykterheten i landet. Jag tror, att den uppfattningen är så allmän, som man över huvud taget kan önska. Även inom bevillningsutskottet talade man tämligen undantagslöst, såvitt jag kan minnas, i den riktningen, och ändå, herr talman, tillstyrkte utskottets majoritet propositionen. Man hoppas — och till dem som hoppas hör jag — att det hela i allt fall skall vara ett steg, kanske ett litet steg, men dock ett steg i rätt riktning, och så vill man inte gå emot ett förslag, som kan vara åtminstone en första början till en rad åtgärder i det i propositionen angivna syftet.

Jag yrkar alltså bifall till propositionen, d. v. s. utskottsmajoritetens kläm, men jag vill kraftigt understryka det önskemål om ytterligare åtgärder, som framgår av motiveringen till utlåtandet. Och jag vill gärna framhålla, att vad som här önskas är en snar och snabb utredning och förslag till åtgärder redan till 1957 års riksdag.

I övrigt ber jag att beträffande motiveringen få yrka bifall till den av herr Kristensson i Osby m. fl. avgivna reservationen. Visserligen kan det synas vara självklart, att ökade statsinkomster skall påverka skatten i riktning nedåt, men vi reservanter vill att detta skall sägas ut också i detta sammanhang.

Jag vill vidare slutligen, herr talman,

ha sagt — för att intet missförstånd må bli möjligt — att jag anser, att de åtgärder för bekämpande av spritmissbruket, som är nödvändiga, bör det vara statens skyldighet att snarligen vidtaga under alla förhållanden och utan någon som helst sammankoppling med frågan om högre eller lägre skatter.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets betänkande, men också till den särskilda motivering, som framgår av herr Kristenssons reservation.

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (bf):

Herr talman! Jag skulle vilja börja mitt inlägg med att säga att det förvånar mig, att man inte kunnat följa den föreskrivna ordningen för framläggande av propositioner, så att kammarens ledamöter åtminstone haft möjligheter att motionera och inte behövt komma hit under en helg, då det var avsett att det svenska folket skulle ha ledigt. Lika väl som man nu kunnat hålla utminuteringsaffärerna stängda i dag, hade man kunnat hålla dem stängda ett par tre dagar till. Då hade man inte behövt ha en sådan här brådska och hade åtminstone något så när kunnat följa den vanliga ordningen.

Jag har ingenting emot att alla tänkbara åtgärder vidtas för att främja nykterheten i vårt land. Men jag har svårt att förstå, hur man kan tänka sig att nykterheten skulle kunna bli bättre genom den höjning av spritpriserna som nu föreslås. Med en höjning av spritpriserna kommer man inte åt de personer man vill nå med sina åtgärder. Den som missbrukar sprit fäster sig inte vid om spritpriset är fem kronor högre eller lägre. Han skaffar sig spriten ändå.

Vi reservanter anser, att det enda effektiva medlet att komma åt spritmissbruket är att återinföra ransoneringen. Som herr Eriksson sade behöver det inte vara en återgång till det system vi hade tidigare; det är ju möjligt att man kan få fram modernare metoder. Jag tror emellertid inte att vi uppnår det mål vi syftar till, om vi inte på något sätt be-

Ang. höjning av omsättningsskatten å spritdrycker m. m.

gränsar möjligheterna att inköpa spritdrycker.

Alkoholbruket har under de senaste åren nått sådana mått, att vi inte kan låta denna utveckling fortsätta. Man måste uttala sin förvåning över det ökade ungdomsfylleriet. Man hade trott, att ungdomen av i dag skulle inse vilken dumhet den begår när den missbrukar sprit. Man måste också starkt fördöma alla de ogärningar som begås under alkoholens inverkan.

När jag yrkat avslag på Kungl. Maj:ts förslag, har det skett i den fasta förvisningen, att man med de föreslagna åtgärderna inte når den effekt man önskar. Jag undrar om man ens i regeringen tror på att en höjning av spritpriset kommer att få en sådan effekt.

Nykyterhetsfolket räknade nog grundligt fel, när de prompt ville avskaffa det Brattska systemet. Man ansåg detta system vara en styggelse, och så länge det fanns, skulle det inte gå att få någon rätsida på problemet. Jag skulle nu vilja ställa en fråga till herr Englund, som var en av förkämparna för det Brattska systemets avskaffande: Tror herr Englund att en höjning av priset — hur stor den än må vara — kan åstadkomma ett tillfredsställande nykyterhetstillstånd i vårt land? Jag tror det inte, ty de som är hemfallna åt spritmissbruk skaffar sig sprit ändå, på laglig eller olaglig väg.

Om denna höjning genomföres, kommer vi att få högre spritpriser än våra grannländer har, till och med högre än Danmark. Det kan tänkas att sprithandeln utvecklar sig på samma sätt som beträffande andra varor, vilka är billigare i grannländerna. Det kommer efter denna höjning att bli en ganska stor skillnad mellan spritpriserna i Norge och Sverige. Jämfört med Finland blir skillnaden ännu större. Våra spritpriser blir även högre än Danmarks, ehuru det här endast gäller några öre.

Jag tror inte att de höjda spritpriserna får annan effekt än att de tillför statskassan några hundra miljoner kronor. Herr Sjö Dahl nämnde siffran 150 miljoner kronor. Men i utskottet räknade man

med att det försäljs 40 miljoner liter sprit om året. Om vi då utgår från en höjning av 5 kronor per liter — den är betydligt högre på en del sorter — kommer vi upp till ett par hundra miljoner kronor om året, ifall konsumtionen blir av samma storlek som hittills. Den proposition som vi nu har att fatta beslut om verkar därför mera att vara en skatteproposition än en nykyterhetsproposition. Regeringen kan inte bara sitta med armarna i kors och tre att all rättfärdighet är uppfylld genom att man nu föreslår denna höjning av spritpriserna. Jag tror, herr talman, att vi fortast möjligt måste gå i författning om att åter ransonera spriten på något sätt. Om det inte finns något bättre system må det vara hänt att motboken kommer tillbaka. Vi bör inte utan vidare rygga tillbaka inför den tanken. Men det kan ju också tänkas att man kan finna någon annan väg, så att vi kanske slipper ifrån det omfattande kontrollarbete som var förenat med det gamla motbokssystemet i det skick vi hade det.

Många kanske tror att jag på grund av min ställning inom svensk sprithandling skulle vara motståndare till strävandena att öka nykyterheten bland svenska folket. Jag vill starkt poängtera, att jag ansluter mig till alla åtgärder som kan vidtas i detta syfte som verkligen kan medföra någon nytta eller ha en nykyterhetsförbättrande uppgift att fylla. Det förslag, som regeringen framlagt för oss i dag, har emellertid, herr talman, enligt mitt sätt att se endast den uppgiften att fylla, att det tillför statskassan 150 miljoner kronor om året. Sedan blir vi ändå tvungna att vidtaga de andra åtgärder som man i dag inte vill lägga fram förslag om.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av mig och herr Eriksson avgivna reservationen.

Häri instämde herr *Nilsson, Alfred*, (fp).

Herr **DOMÖ** (h):

Herr talman! I utskottets betänkande lyder första momentet så: »Det nu fram-

Ang. höjning av omsättningsskatten å spritdrycker m. m.

lagda förslaget har till syfte att främja den nedgång av spritkonsumtion och alkoholskador, som är målet för 1954 års reformer inom nykterhetspolitiken.»

Ja, syftet är nog gott, även om man har litet svårt att tänka sig att det här enbart är fråga om en nykterhetspolitisk åtgärd och inte om ett förslag som även är bemängt med ett skattepolitiskt syfte. Nog har man menat väl när man genom en prisfördyring söker att försvåra åtkomsten av sprit för missbrukare. Jag kan dock, herr talman, inte underlåta att uttala mina tvivel om att den nu föreslagna åtgärden på något mera kraftigt sätt skall kunna medverka till en minskning av spritmissbruket. Det är väl tyvärr så, att för spritmissbrukaren utgör en prisfördyring inget tillräckligt hinder för att vederbörande skall fortsätta att skaffa sig sprit. Det blir bara vederbörandes hushåll som får en mindre kassa till sitt förfogande, och det går alltså i hög grad ut över familjemedlemmarna.

Jag har i denna del anledning att i hög grad instämma i vad herr Eriksson m. fl. här anfört. Jag skall därför inte närmare ingå på den lilla effekt mot spritmissbruket som jag tror att den föreslagna prishöjningen kan komma att få. Jag vill i stället stryka under risken av att man i och med genomförandet av denna åtgärd tror sig ha åstadkommit ett effektivt medel mot missbruk av alkohol. Nu har vi, kanske man säger, genom att fördyra spriten gjort vad vi kunnat, och dessutom, fortsätter man, sitter det ju utredningar som har till uppgift att undersöka vilka ytterligare nykterhetsvårdande åtgärder som kan vidtagas, etc. Och så rinner spritfloden bara vidare.

Jag tillhör, herr talman, dem som med mycket stor tvekan biträdde förslaget om de nya nykterhetspolitiska linjerna, som vi antog häromåret. Jag måste nu bekänna, att jag ångrar att jag biträdde vid slopandet av restriktionssystemet. Man ser så mycket skador och så mycket elände så att man många gånger måste taga sig för huvudet och undra, hur det till slut skall bli. Jag vill nu

mycket allvarligt framhålla nödvändigheten av att vidtaga snabba åtgärder för att få bukt med det elände som nu råder. Där måste vi komma fram till ett fritt övervägande av ganska drastiska åtgärder som erfordras för att vi skall kunna nå ett någorlunda gott resultat.

Då måste även andra åtgärder än den nu föreslagna prishöjningen övervägas. För min del tror jag att vi också måste överväga en återgång till ett ransonerings- eller restriktionssystem på det ena eller det andra sättet. Kunde man komma fram till att kontrollen inte skulle behöva omfatta alla personer utan endast sådana, som missbrukar sprit och som det finns särskild anledning att hålla ett öga på, skulle det väl vara möjligt att få fram ett enklare system, som inte är så krångligt som det vi hade.

Nykterhetstillståndet är nu, som jag sade, så starkt försämrat, att vi måste komma fram till åtgärder med det allra snaraste. Varför exempelvis inte utnyttja de möjligheter, som det nya systemaktiebolaget har att hålla butikerna stängda vissa tider på dagen, att stänga tidigare eller att vissa dagar inte ha någon försäljning alls? Det gäller också att åstadkomma en allmän opinion mot spritmissbruket, att komma ifrån den tolerans — och på den punkten instämmer jag med herr Sjö Dahl — som nu i alltför hög grad visas mot dem som sköter sig illa med spriten, d. v. s. mot fyllester och andra. Nej, vi måste få till stånd en bestämd och hård uppfattning om att människor inte får missköta sig på sätt som nu sker. Det kunde ha sitt goda med sig.

Jag är den förste att stryka under behovet av att man fullföljer de nykterhetsvårdande åtgärderna i enlighet med de linjer, som redan är uppdragna, och påskyndar de åtgärder som är föremål för utredning. Men man skall inte underskatta svårigheterna för dem, som har att utöva de nykterhetsvårdande uppgifterna. Låt mig ta ett exempel. Att meddela en varning till kanske en arbetskollega eller någon annan i ens närhet är inte så lätt. Det är över huvud taget inte så lätt som man tror att vinna

Ang. höjning av omsättningsskatten å spritdrycker m. m.

den effektivitet i de nykterhetsvårdande myndigheternas arbete, som de antagligen själva gärna vill nå. Det finns så många hinder. Det är gott och väl att vi utökar alkoholistanstalterna — det är nödvändigt — men det är ännu bättre att kunna ta itu med missbrukarna så pass tidigt och så snabbt, att huvudvikten inte behöver läggas vid att ta vård om skadade människor.

Herr talman! Jag har inte kunnat underlåta att framhålla dessa synpunkter. Tankegången i mitt resonemang borde ha lett mig till att yrka avslag på den framlagda propositionen, ty jag tror icke att det är riktigt som det heter i propositionen, att den enda tillräckligt snabbt verkande åtgärden är att höja spritpriserna. Jag tror inte att en sådan åtgärd har en så stor betydelse. Jag kommer likväl icke att yrka avslag på propositionen, därför att det då säkerligen skulle heta att vi motsätter oss de åtgärder som föreslås. Men det är klart att i det läge som nu är griper man efter ett halmstrå, såsom någon uttryckte det. Därför skall jag inte yrka avslag på propositionen, ehuru jag måste säga mig att den är ett mycket svagt medel för att nå det syfte, som man vill nå.

Jag vill sluta med att stryka under vad jag nyss var inne på, nämligen nödvändigheten att ta itu med hela denna sak på ett friare sätt än vad man hittills gjort. Utredningen får inte stanna vid att bara överväga vad man skall göra i upplysnings- och undervisnings syfte, utan måste ta sikte på ett snabbt och effektivt begagnande av medel som man delvis redan har, när det gäller en åtstramning av förbrukningen av alkohol. Man måste försöka hålla de människor borta från tilldelning, vilka inte på eget ansvar kan umgås med spriten.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! I allt vidare kretsar i vårt land sprider sig för närvarande den uppfattningen, att det var ett oklokt beslut som riksdagen fattade, då den avskaffade restriktionssystemet. Den utveckling som vi har kunnat följa sedan

det beslutet fattades har på ett skrämmande sätt visat, att beslutet grundade sig på en felbedömning, för vilken framför allt en del nykterhetspolitiker var ansvariga. Den bästa nykterhetsvårdande åtgärd som nu kan vidtas är därför enligt min mening att man återinför ett restriktionssystem, så att man verkligen stävjar missbruket, därför att det är det som är det allvarligaste.

Såvitt jag kan finna är det mest realistiska uttalande, som förekommer i detta betänkande från bevillningsutskottet, det som står i den med II) betecknade reservationen på sid. 6, nämligen att en höjning av spritpriserna måhända kan medverka till en sänkning av spritkonsumtionen, men inte till en begränsning av spritmissbruket. Och det är spritmissbruket vi måste försöka begränsa. Jag tror nog, liksom t. ex. herr Sjödahl, att den nu föreslagna åtgärden kan leda till en begränsning av konsumtionen, men den begränsningen kommer i främsta rummet att inträffa i skötsamma familjer där man umgås med spriten på ett rimligt sätt. Det svåra missbruket däremot kommer man inte åt med en prisförhöjning sådan som den här föreslagna. Jag tror över huvud taget inte att man kommer åt det genom en prisförhöjning. Det uttalande, som gjorts i den nyss åberopade reservationen, är enligt min mening egentligen fullt tillräckligt som motargumentering mot det herr Sjödahl här anförde om prisförhöjningens konsumtionsbegränsande verkningar.

Man kunde ha reformerat det s. k. Brattssystemet eller motbokssystemet och tagit bort en del av dess brister, men dock alljämt bibehållit restriktioner av något slag. Jag menar, som jag nyss sade, att återinförandet av ett restriktionssystem är den bästa vägen att gå då det gäller att främja nykterheten i vårt land. Det är bättre att förebygga spritmissbruket än att behöva ta hand om massor av medborgare som skadats av spritmissbruk.

Vi har redan nu stora svårigheter att tillgodose behovet av sjukhus, av läkare och sköterskor, men låter vi spritfloden flöda ohämmat, så kommer behovet av

Ang. höjning av omsättningsskatten å spritdrycker m. m.

anstalter och läkare att öka ännu mycket mera. Kan det vara välbetänkt att låta spritfloden flöda obehindrat, samtidigt som man är medveten om att det måste kosta tiotals, hundratals miljoner kronor att rädda offren för denna spritflod? Låt oss också tänka på den förlust av arbetskraft som blir följden av att massor av medborgare blir alkoholskadade.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den med II) betecknade reservationen av herrar Elofsson och Eriksson.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Den del av debatten i denna fråga, som vi hittills har hört, har ju kännetecknats av en synnerligen positiv inställning till snara och effektiva åtgärder för att minska superiet här i landet. Man kan nog säga att den så till vida rätt bra har återspeglat de meningar som råder ute i landet. Men både här i riksdagen och ute i landet gör sig en synnerligen stor villrådighet gällande när det blir fråga om på vilket sätt man skall komma till rätta med de svårigheter vi nu råkat in i. Det är väl ganska naturligt att det förhåller sig på det sättet, eftersom inställningen till spriten är så olika bland människorna som den är. Jag föreställer mig därför att det inte blir lätt att inom den närmaste framtiden nå en allmän enighet om de åtgärder som bör vidtagas.

I en reservation har här föreslagits att man skulle inrikta sig på att på nytt genomföra en ransonering. Ingen kan livligare än jag instämma i att vi bör inrikta oss på detta. Om jag icke desto mindre i dag inte ansluter mig till den reservationen, så beror det på att jag anser att vi inte bör försöka införa ett ransoneringssystem när det gäller spriten, förrän vi är säkra på att vi inte misslyckas med det. Och skall vi inte göra det, har vi nog ingen annan möjlighet än att pröva alla de förslag och alla de idéer som folk kommer med i detta sammanhang. »Om vi gör på det eller det sättet, så skulle vi klara upp alla svårigheter

terna eller åtminstone det mesta av svårigheterna», säger en. — »Om vi gjorde på det eller det sättet, skulle vi lyckas», säger en annan. Återinförs ett motboksystem utan att alla frågetecknen blivit uppklarade och det uppstår missnöje med det, såsom skedde med det förra systemet, kommer även det nya systemet att undermineras och misslyckas på samma sätt som det förra. Men om vi skall införa ett ransoneringssystem igen, får det inte misslyckas. Därför har vi nog ingenting annat att göra i detta land än att inrikta oss på att vidta den ena åtgärden efter den andra som föreslås från olika håll, pröva åtgärderna och kanske misslyckas med dem — jag tvivlar inte ett ögonblick på att det kommer att bli fallet i fråga om många av dem. Men samtidigt är jag säker på att vägen fram till ett fastare system när det gäller att begränsa spritkonsumtionen här i landet går över sådana misslyckanden. Och nu står vi inför det första av dessa steg, som kommer att innebära ett misslyckande. Jag tror nämligen inte heller, att en ökning av spritpriset kommer att medföra någon nämnvärd minskning av spritkonsumtionen, i varje fall inte en ökning av föreslagen omfattning. Den kommer att minska konsumtionen till en början — det är jag tämligen säker på — men i det långa loppet, kanske efter ett år eller ett halvt år, skulle jag tro att vi återigen är uppe i ungefär samma konsumtionsciffror som nu. Den sortens människor som till varje pris vill ha sprit och som konsumerar de största mängderna sprit, kommer att skaffa sig pengar till den spriten; de kommer att rätta sina övriga utgifter efter vad spriten kostar, och därför blir det så småningom en återgång till det tillstånd som nu råder. Men även en tillfällig minskning av spritkonsumtionen måste i nuvarande läge hälsas med tillfredsställelse, och även om man inte kan minska konsumtionen under mer än ett år, föreställer jag mig att man redan därigenom har vunnit en del.

Detta är för mig en tillräcklig anledning för att rösta för propositionen, men jag är samtidigt mycket angelägen om

Ang. höjning av omsättningskatten å spritdrycker m. m.

att understryka, vad jag fört på tal många gånger förut, nämligen att vi bör så snart som möjligt och helst omedelbart sätta i gång med en utredning om ett nytt restriktionssystem, som kan vara färdigt att träda i kraft, då vi gjort våra misslyckanden. Det är detta som jag menar att man bör inrikta sig på och inrikta sig på omedelbart. Denna ljusblå och fromma tro på att man genom upplysning skulle kunna förmå folk att inte supa till övermått, den tycker jag att vi inte skall hänge oss åt längre än vi har gjort. Det har talats om upplysning under snart femtio år, sedan vi först beslöt att man skulle i folkskolorna bedriva undervisning rörande spritens skadeverkningar, det har i detta land funnits en mycket, mycket stark nykterhetsrörelse, som har bedrivit upplysning, och sådan upplysning har också bedrivits i många andra sammanhang. Men vi ser att så snart spriten blev fri, så tog missbruket en vändning, som väl de flesta av oss inte hade väntat. Vi skall därför inte hänge oss åt en sådan tro. Vi spiller bara tid på det, offren för spritmissbruket blir fler och fler, olyckorna hopas, familjetragedierna ökas också i antal, kostnaderna för att återföra människor till ett hyggligt levnads-sätt blir större. Över huvud taget blir det fler och fler skäl som hopar sig för att vi skall göra någonting verkligt effektivt, och något annat effektivt sätt än att åstadkomma en ny ransonering, som kan minska tilldelningen till dem som använder spritvarorna och som minskar alkoholhalten i dessa spritvaror, något annat effektivt sätt finns inte.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Herr ENGLUND (fp):

Herr talman! I Bernard Shaws Sankta Johanna förekommer följande dialog mellan kaplanen Stequmber och biskopen av Beauvais Pierre Cauchon. Kaplanen: »Jo, ser ni, jag gjorde en gång någonting mycket grymt, därför att jag

inte förstod och inte visste vad grymhet var. Jag hade inte sett det, förstår ni, och det är just det viktigaste, att man måste se och förstå, ty sedan blir man förlöst och frälst.» Biskopen: »Var det inte nog för er med vår Herres Jesu Kristi lidande?» Kaplanen: »Nej, visst inte, inte alls. Jag hade nog sett det på tavlor och läst om det i böcker och varit mycket gripen av det, som jag trodde den gången, men det var inte nog. Det var inte vår Herre som frälste mig, utan en ung kvinna som jag med egna ögon såg brännas till döds. Det var förfärligt, å, alldeles förfärligt, men det frälste mig. Sedan dess har jag varit en helt annan människa, fastän jag varit litet förvirrad till mina sinnen ibland.» Biskopen: »Måste då en Kristus förgås i plågor en gång varje människoålder för att frälsa alla dem som inte äger någon fantasi?»

Herr talman! Vad är det som har inträffat här? Är det någonting som icke har förutsagts? I nykterhetskommitténs betänkanden finns en tabell över hur konsumtionen och missbruket ökades, när man i Norge vid årsskiftet 1945/46 avskaffade ransoneringssystemet. Vad inträffade? Jo, det inträffade att konsumtionen i Norge under det året steg med 63 %, men efter fem års förlopp kom man tillbaka till den ursprungliga konsumtionen utan att samhället vidtog några som helst ytterligare åtgärder. Och fylleriet? Även det ökades till mer än det dubbla.

Detta har lagts på bordet. Riksdagen, som har beslutat om denna reform, har kunnat läsa om den saken. Denna statistiska tabell från Norge var för nykterhetskommittén den förlösande erfarenheten. Kommittén hade utan att komma till någon enighet suttit många sammanträden och diskuterat frågan: Vad skall vi göra för att möta svårigheterna vid övergången? När kommittén fick se denna teoretiska tabell med siffror från Norge, frågade den sig: »Blir det inte värre?» På varje punkt är hittills den svenska utvecklingen bättre. Mot en konsumtionsökning i Norge med 63 procent, som också är betingad av att man hade spritförbud under en hel må-

Ang. höjning av omsättningsskatten å spritdrycker m. m. nad, har vi bara en ökning med 35 procent. Fylleriökningen är också mindre här i Sverige än vad den var i Norge. Anstormningen på nykterhetsnämnderna var trefaldig i Norge, men jag tror inte den är fullt hundra procent här i Sverige.

Nog har därför nykterhetskommittén talat om hur det kunde gå. Mitt citat nyss från Sankta Johanna — jag har inte funnit det genom att ägna mig åt litteraturläsning, utan det är hämtat från en lärobok i socialpsykologi — visar hur olika man reagerar mot det teoretiska omnämmandet in abstracto och när man möter samma företeelse i verkligheten.

Herr Domö och andra, som beklagat att de varit med om reformen, borde ha studerat den här tabellen litet närmare och i förväg låtit sin fantasi något rikligare syssla med vad den kunde komma att betyda i verkligheten.

Här har således ingenting inträffat, som icke är förutsagt av nykterhetskommittén. Jag vill ge ett erkännande åt finansministern för att han tydligen haft kännedom om vad som inträffat i Norge och hållit huvudet kallt, när han skrivit sin proposition. Den är föredömligt skriven, och jag tycker att kammarens ledamöter skulle sätta sig ned och verkligen läsa vad där står. Finansministern har inte bara givit en i stort sett riktig skildring av läget, med framhållande av även de ljusa punkterna, utan han har också i uppsjön av förslag till åtgärder med säker blick stannat för vad som är det verkligt betydelsefulla i detta sammanhang. Han har talat om spritskatten, och han har talat om upprustning av nykterhetsvården. Med en fin känsla av distinktion har han överlåtit åt en särskilt tillkallad kommitté med experter att överväga de smärre justeringar, som kan vara erforderliga i den lagstiftning som antogs år 1954.

På en punkt är finansministerns framställning ofullständig, och det beror på ett fel från nykterhetskommitténs sida. Vi nöjde oss med att beträffande Norge hänvisa till utvecklingen under fem år framåt men underlät att tala om hur utvecklingen hade förlöpt under det förs-

ta året. Om man bedömer en sådan här reform helt spontant, får man ju den föreställningen att det naturligtvis är under den första månaden som folk super mest och att det sedan blir bättre och bättre, redan från andra månaden. Men så visade det sig aldrig vara i Norge. Man hade där visserligen — övergången skedde vi ett årsskifte — en liten topp i januari, men sedan fortsatte konsumtionen med en del växlingar att stiga. Toppen nåddes i augusti månad, och då var konsumtionsökningen inte mindre än nära 200 procent. I Sverige stannade ökningen i augusti månad vid 39 procent, således bara fyra procent över siffran i initialläget. I fråga om fylleriet kom den första toppen i januari — 180 procent — och i juli månad var motsvarande siffra 250 procent, men sedan sjönk fyllerisiffrorna.

Det är således en felsyn som ligger i den allmänna föreställningen, att någon under viss tid fortsatt stegring inte får förekomma, om man skall nå fram till en slutlig förbättring. Denna föreställning är vederlagd av erfarenheten från Norge.

Den märkliga debatt som man här har fört, visar ju också att talarna fullständigt glömt bort, varför motboken avskaffades. Varför avskaffade man den? Jo, därför att man efter en omsorgsfull undersökning hade kommit fram till att spritansöningen visserligen, särskilt under första åren, hade haft en utmärkt förmåga att begränsa missbruket, men samtidigt hade haft egenskapen att år för år stegra konsumtionen. Stegringens storlek fastställdes med hjälp av de mest omsorgsfulla internationella jämförelser, och det visade sig att den konsumtionen var trefaldig. Efter fyrtio års restriktionssystem drack vi sex liter per år och invånare här i landet, men om vi inte infört motboken, skulle konsumtionen per år och invånare inte ha varit mer än två liter. Ja, herr Krügel kan skaka på huvudet, men om vi finge studera dessa frågor gemensamt en tid, så tror jag mig kunna övertyga honom om att detta påstående är ganska rimligt.

Utvecklingen speglar sig också i de alkoholskador, som vi haft under dessa

Ang. höjning av omsättningsskatten å spritdrycker m. m.

år. Man får ju inte ens räknemässigt säkra uppgifter av läkarna, när de talar om denna fråga. En läkare vid ett av Stockholms sinnessjukhus yttrade t. ex. i en stor tidningsintervju, att vi under spritrationseringens tid blivit av med delirium tremens; vi hade bara ett eller två ströfall om året. Denne läkare var verksam vid den kvinnliga avdelningen på sinnessjukhuset, och på den manliga avdelningen hade man året innan motboken avskaffades haft 16 fall av delirium tremens. För hela Stockholm var antalet fall av delirium tremens 100 året innan motboken avskaffades, och antalet dödsfall var 9. Detta är ju någonting alldeles oerhört.

Jag vill i det fallet peka på kontrasten med Danmark, den höga spritskattens land. En jämförelse av utvecklingen i Danmark och Sverige från tiden före första världskriget är ytterst talande. Man påstår visserligen att svenskar och danskar är så olika, att erfarenheter från det ena landet inte har någon tillämplighet på det andra, men våra bägge länder var före första världskriget inte mer olika än att vi offrade lika mycket pengar per invånare och år på spriten. Stockholm hade 10 deliranter per 10 000 invånare, och motsvarande siffra för Köpenhamn var 11. Läget var således nästan exakt likadant i fråga om denna grova alkoholskada. Men hur var det efter alla år med motbokssystem och skattehöjningar i vårt land, nästan lika höga som de danska; om denna proposition går igenom, blir ju skatten lika hög? Jo, Köpenhamn hade under en lång följd av år haft ungefär 10 deliranter per år, medan siffran för Stockholm hade stigit till 100, trots att vi haft motbokssystem och nästan lika högt spritpris. Detta är den riktiga bilden av det läge vi befann oss i när motboken avskaffades.

Hurdant är läget nu? Ja, vi har en del räsiffror på konsumtionen, och de visar att ökningen tills vidare är mycket liten i jämförelse med Norge, och det finns inget indicium på att den inte, liksom i Norge, skulle komma att minska, om vi fortsätter med den nuvarande ordningen. Men rent logiskt kan vi inte bedöma,

om nykterhetskommittén har rätt eller fel på den punkten, förrän vi har tillgång till jämförelsematerial för två år. Skulle det visa sig att konsumtionen under 1957 blir högre än under 1956, då medger jag att nykterhetskommittén har gjort en felbedömning; men innan det materialet för minst två år föreligger, kan ingen komma och slå nykterhetskommittén på fingrarna. Det är en logisk omöjlighet.

Detta är det väsentliga. Om man vid botanisering i kommentarerna till denna tabell i nykterhetskommitténs betänkande och några reflexioner om vilka som föranledes till missbruk under de nya betingelserna kan finna en och annan blomma, så är det alldeles oväsentligt vid sidan av detta grundläggande faktum, formulerat i en kvantitativ tabell vilken tills vidare icke är vederlagd och icke kan vederläggas förrän om ytterligare ett år. Detta gäller övergångstiden. Men huvudpunkten — utvecklingen på lång sikt med det ena eller andra systemet — är beroende på en trendundersökning, där man skalat bort priser och inkomster. Här om kan man inte få något besked förrän efter minst fem år, kanske inte förrän om tio år. Hela den matematiska teknik, som ligger till grund för denna bedömning, är av denna natur.

Avgörande för värderingen av det nya systemet måste väl ändå bli, hur det på lång sikt kommer att verka på de generationer, som ännu inte har mött dryckesvanorna. Vad inträffade i de länder där man införde högre spritskatter? Detta finns utförligt redovisat i en engelsk bok om de engelska krogarna, gjord av ett sociologiskt institut i England. Det visade sig att man med höga priser hade svårt att pressa ned konsumtionen hos dem, som redan var inne i alkoholvanorna. Men när en ung människa, som inte tidigare mött alkoholvanorna, stod inför valet att köpa den dyra spriten eller andra varor, som var billigare och för hans unga sinne hade större attraktionskraft, underlät han att köpa sprit i samma omfattning som de äldre. Utan att engelsmännen vidtog några andra åtgärder sjönk konsumtionen avsevärt genom generations-

Ang. höjning av omsättningsskatten å spritdrycker m. m.

växlingen. Under förutsättning att nykterhetskommitténs analys är riktig — och något allvarligt försök att vederlägga denna har icke gjorts — har ju förhållandet här varit det, att konsumtionen stegrats år för år genom att fler och fler inom varje årsklass börjat dricka.

För en bedömning av nuläget är det nödvändigt att få ytterligare information, att få en detaljanalys av fylleriförseelserna. Det räcker inte med att säga, att den och den månaden var det så och så mycket, utan vi får se efter vilka det är som begär dessa fylleriförseelser. Jag försäkrar kammarens ledamöter, att om ni skulle ägna mig en timme till att gemensamt med mig gå igenom fylleriblancketterna i Stockholm under en vecka, skulle skrämselfn bli betydligt lindrigare. Ivar Harrie, som var en av dem, som allra mest fruktade denna övergång, har efteråt skrivit en artikel, där han gett uttryck för synpunkter, som hör till de mest balanserade, rörande vad som verkligen inträffat. I denna artikel säger han, att alkoholvanorna inom socialklass 1 är väsentligen oförändrade. Alkoholvanorna inom socialklass 2 är likaledes väsentligen oförändrade. Men de, som tillhör socialklass 3, super. Ja, om man tittar på dessa fylleriblancketter, känner man behov av att göra en sådan klyvning av socialklass 3 som förekommer inom amerikansk sociologi. Där talar man om högre-socialklass 3 och lägre-socialklass 3. Fylleristerna består till alldeles övervägande del inte av högre-socialklass 3 utan av lägre-socialklass 3. Det finns en yrkestitel, som är nästan genomgående: diversearbetare. Mången bor på ungarshotell eller på Högalids ålderdomshem i Stockholm. Åtskilliga saknar över huvud taget bostad. En mycket liten del av dem är gifta — rent formellt sett 20 procent, men skulle man undersöka dessa 20 procent och se efter, hur många som verkligen lever tillsammans med sin hustru, skulle antalet antagligen krympa till 10 procent. Att hemmen skulle i avgörande grad ha skadats i samband med detta gatufylleri är således en sak som får ytterligare beläg-

gas, innan man har anledning att tro vad som i det sammanhanget sägs.

Genom den differentiering av åldersklasserna, som man inte hunnit med i propositionen men som sedermera verkställt av kontrollstyrelsen på grundval av ungefär 25 000 för fylleriförseelser begångna och dömda under det första halvåret 1956, har vi fått vissa resultat. Jag vill t. ex. fråga: Vilka åldrar tror ni det är som visat den starkaste ökningen av fylleriet? Jo, det är gubbarna över 70 år. Deras antal har ökat med 140 procent, och detta överensstämmer med den erfarenhet man har gjort på systembolaget, nämligen att när gubbarna får sin folkpension den 15 i varje månad, går de direkt till systembolaget och köper ut sprit — detta är således en avigsida av Socialsverige. Samma spritmissbruk har också förorsakats genom understöden från sjukhassorna, något som där vållat stort besvär, då man inte vet, hur man skall hindra att understödet används för ett spritinköp.

Vilka är det då som har skött sig bäst och som har visat den minsta ökningen? Jo, det är den grupp av medborgare, för vilken denna reform medfört den största förändringen, nämligen de unga män som har fyllt 21 år men inte 25 år. När det gäller denna åldersgrupp har fylleriet bara ökat med en tredjedel i jämförelse med ökningen för pensionsgubbarna, nämligen med 48 procent. De, som således förut varit avstängda från spritinköp men som nu fått den stora friheten, har klarat denna reform bäst.

Om det så småningom genom en differentierad belysning av vad som här inträffat skulle visa sig, att det verkligen är tidigare missbrukare som svarar för fylleriförseelserna och att det således icke skett någon ökad nyrekrytering av missbrukare i förhållande till vad som var fallet före den 1 oktober 1955 — med andra ord att restriktionssystemet icke förmått hindra någon nyrekrytering av missbrukare men väl haft möjlighet att hindra gamla missbrukare att ytterligare stegra sin konsumtion — får vi här en helt annan bild. Om jag finge

Ang. höjning av omsättningsskatten å spritdrycker m. m.

önska mig en roll i detta ögonblick, skulle jag — som tidigare en gång vikarierat som chef för kontrollstyrelsens statistiska byrå — vilja sitta på den byrån en månad och räkna fram vissa siffror vi hittills saknat. Jag tror att dessa siffror skulle ge svenska folket en helt annan föreställning om vad som inträffat än det hittills har.

Hur är det nu med skatten? Trots att det knappast hör till god ton att en medlem av oppositionen ger en regeringsledamot en komplimang, tillät jag mig ge finansministern en komplimang för det sätt på vilket han valt mellan de olika vägarna. Nu säges det — och det är förunderligt att det kan upprepas gång på gång — att den höga spritskatten inte har någon förmåga att påverka missbruket. Den svenska nykterhetsrörelsen visade genom en kommitté, som avgav utlåtande så tidigt som år 1931, att detta påstående är felaktigt. Hur verkar den höga spritskatten på det grövsta missbruket? Ja, det är slående att prishöjningen just i Danmark medfört en sänkning av alkoholmissbruket. Under åren 1911—1913 hade man i Danmark över tusen fall av delirium tremens varje år och år 1920 hade av fallen i Köpenhamn 97 procent fallit bort; endast tre procent återstod. Skattehöjningen i Danmark verkade alltså på detta sätt. Den man, som var ansvarig för skötseln av dessa fall av delirium tremens, professor Wimmer i psykiatri vid Köpenhamns universitet, sade, då han möttes av en tidigare svensk nykterhetskommitté som arbetade mellan åren 1930 och 1934: »Ja, mina herrar, före denna skattehöjning vadade vi i delirium tremens vid mitt sjukhus, men nu, mina herrar» — och så gjorde han en halvt skämtsam och en halvt beklagande gest med axlarna — »kan jag inte undervisa mina studenter om delirium tremens, eftersom jag inte längre har något åskådningsmaterial.»

Det var förändringen på grund av den höga spritskatten. Genom restriktionssystemet, som sattes in samma år och som hade sin smekmånad vid den tidpunkten, fick vi också en sänkning av missbruket men en sänkning med endast 40 procent. Detta var således effekten

när det gäller de grövsta alkoholisterna. Men så kommer vi här in på frågan om effekten när det gäller familjerna. Hur är det i det fallet?

1930 års kommitté, fylld av argumentet att hög spritskatt bara fördärvar familjerna och att missbrukare dricker lika mycket ändå på bekostnad av hushållskassan, mötte i Köpenhamn ett antal representanter för den kyrkliga fattigvård som man har där parallellt med den kommunala. Man fann där en stor samling socialarbetare, som framförde sina meningar på denna punkt. Från svenskt håll kom man med detta argument: är det inte så, att hustrurna i drinkarfamiljerna klagat över att den höga spritskatten fördärvar hemmens ekonomi? Där satt i ett hörn en liten diakonissa som hade gått i drinkarfamiljer från tiden före kriget till tiden efter kriget. Hon sprang upp som en fjäder från sin plats och sade: »Nej, mina herrar, det är inte alls på det sättet. Det är tvärtom så att drinkarhustrurna välsignar den höga spritskatten, och det enda de önskar är att den skulle vara ännu högre, så att nykterhetseffekten bleve ännu mera utpräglad.» Här står således svensk teori i kontrast med dansk erfarenhet.

Jag tror följaktligen att regeringen har grundad anledning inte bara att anta att konsumtionen kommer att sjunka i viss omfattning genom den här åtgärden utan också att förmoda att missbruket kommer att pressas tillbaka.

Vad är innebörden av det vi upplever just nu? Det är inte att restriktionssystemet inte har visat sig medföra någon effekt. Vad är i själva verket hela innebörden av den stegring av spritkonsumtionen som vi har upplevat? Jo, den är att restriktionssystemet visserligen inte förmådde avstånga missbrukarna från konsumtion, men att avstängningen från lagliga inköp pressade ut dem i en olaga marknad, där priset var 40 kronor litern mot 17 i den lagliga marknaden — detta i slutskedet, när brännvinet på 20-talet lagligen kostade kronor 2: 65, kostade det 15 kronor i den olaga marknaden o. s. v. Det visar sig således icke, som herr Elowsson och andra säger, att man var oförmögen begränsa missbru-

Ang. höjning av omsättningsskatten å spritdrycker m. m.

ket med det höga priset, utan motsatsen. Man har lyckats åstadkomma denna nykterhetseffekt genom att skapa en olaga marknad. Man kan på samma sätt genom en del av de åtgärder, om här föreslås, skapa en sådan olaga marknad. Hade man valt att gå nykterhetskommitténs väg som innebar att missbrukarna fortfarande skulle avstängas, inköpen registreras och langarna avstängas, så hade man i hög grad bibehållit denna effekt, ty då skulle man ha fått en marginal som missbrukarna fått betala. I Amerika lyckades man på det här sättet skapa ett nykterhetstillstånd som var överlägset det som rådde före förbudet och efter förbudet, men man skapade en olaga alkoholhantering av så enorm omfattning och med sådana återverkningar i andra hänseenden på det amerikanska samhällslivet, att man trots nykterhetseffekten ansåg sig böra slopa förbudet.

Frågeställningen är här nu: Skall vi återgå till ett system som icke når någon nykterhetseffekt genom verklig avstängning utan genom de avstängdas hänvisning till en svart marknad, vilket har den effekten att priset för dem på det viset pressas upp? Det är min tveksamhet inför det alternativet som gör att jag, herr talman, inte är beredd att medverka till vissa åtgärder i begränsande syfte som kan tänkas medföra att vi uppmärksammar en ny sådan olaga marknad.

Herr talman! Jag har hållit på en god stund, men jag har ändå bara talat om ett litet avsnitt av det material som är relevant när det gäller att bedöma detta spörsmål. Jag vill till slut säga att när vi nu talar om att återgå till motbokssystemet eller att söka en annan väg, så är den grundläggande fråga vi har att ta ståndpunkt till denna: Är det en så enorm skillnad mellan det svenska folket och dess grannfolk i öster, i söder och i väster? Erbjuder vi en sådan olikhet mot dessa andra nordiska folk och mot andra kulturfolk över huvud taget och en sådan likhet med eskimåerna på Grönland, negrerna i Afrika och indianerna i indianreservaten i Amerika, att den enda metoden för att få oss in i

hyggliga alkoholvanor är att hitta på ett system som jämställer oss med dessa naturfolk och icke med våra nordiska grannfolk?

Herr talman! Jag är tills vidare alldeles obenägen att acceptera den senare arbetshypotesen.

Herr ELOWSSON, NILS, (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Englund fortsätter att berusa sig med statistik. Det kommer han väl att göra ännu ett bra tag, och att polemisera mot honom på dessa grunder nyttar naturligtvis inte mycket till. Jag tycker ändå att den utveckling som vi har haft här i landet borde kunna säga herr Englund att det väl finns anledning att tvivla en liten smula på den statistik som han och nykterhetskommittén på sin tid presterade.

Dessutom fäktade han litet grand mot väderkvarnsvingar, när han talade om ett nytt motbokssystem och därvid sysselsatte sig med Brattsystemet. Detta var inget system som passade oss, ty det legaliserade spriten. Det var ett system som avsåg att behålla spriten i samhället för oöverskådlig tid. Ett nytt system skulle inte ta sikte på detta, utan på att så småningom göra oss kvitt spritmissbruket här i landet.

Herr Englund sade vidare att det inte kunde vara så stor skillnad på oss och våra grannfolk, i varje fall inte så stor, att man behövde jämställa oss med eskimåer och indianer. Utvecklingen har ju dock visat — nästan hur långt man än går tillbaka i tiden — att svensken har ett annat sätt att umgås med starkvaror än andra folk, och det kan vi inte blunda för. Detta måste vi rätta oss efter, och om vi inte gör det, så begår vi samma misstag som 1954.

Jag begärde ordet för att fråga herr Englund vid vilken tidpunkt han anser sig få belägg för att nykterhetskommitténs statistik är felaktig. Herr Englund har efter det jag begärde ordet sagt, att om man vid 1957 års slut kan konstatera att spritkonsumtionen är ungefär densamma som nu — om jag fattade honom

Ang. höjning av omsättningsskatten å spritdrycker m. m.

rätt — så är han villig att medge att de siffror som nykterhetskommittén framlade var felaktiga, men sedan tillade han någonting om att det kan hända att vi behöver fem eller tio år på oss för att vara säkra på om den utveckling, som då pågår, styrker eller underkänner de siffror och det material som nykterhetskommittén framlade.

Med anledning av detta skulle jag vilja att herr Englund närmare preciserade, när han anser tiden vara inne för att sätta i gång andra åtgärder än dem som vi nu är i färd med.

Herr ÖHMAN (k):

Herr talman! Jag kan inte underlåta att inledningsvis påtala det sätt, på vilket riksdagen har fått ta ställning till den här frågan. I onsdags hade vi allmän politisk debatt. Det sades ingenting från regeringens sida och inte heller från något partis sida om vad som var i görningen. I lördags fick, förmodar jag, de flesta här i kammaren liksom jag i tidningarna läsa att riksdagen hade haft sammanträde på fredagen för att motta en regeringsproposition om spritpriserna. Sju ledamöter av kammaren var närvarande, när propositionen remitterades. Hur de blivit hopringda, vet jag inte. Nu på måndagen är vi samlade för att votera igenom regeringens och bevillningsutskottets gemensamma förslag. Kammarens ledamöter har icke haft någon som helst möjlighet att motionsvägen framföra sina meningar. Inte heller har de haft någon möjlighet till ett närmare studium av förslaget. Allt sker så plötsligt, som om vi hade en fullkomlig katastrofsituation här i vårt land. Jag har velat påtala denna metod. Jag tycker icke att den svarar mot riksdagsordningen och det sätt, på vilket frågor i allmänhet här behandlas och skall behandlas enligt gällande förordningar och lagar.

Jag menar inte heller att det råder någon katastrofsituation på detta område. I det avseendet delar jag i många stycken herr Englunds åsikter. Det är klart att alla med en viss oro och beklämning noterar att spritkonsumtionen

har ökat efter det att motbokssystemet slopades. Men det är alldeles rätt som herr Englund säger, att vi inte bör framställa detta som någon överraskning, ty var och en av oss var väl ändå i förväg tämligen på det klara med att en sådan övergångsperiod skulle komma. Jag tror därför inte att det finns någon som helst anledning att här svartmåla det svenska folket. Jag tror i motsats mot herr Elowsson, att det svenska folket är mycket sunt också när det umgås med alkohol. Jag tror inte man kan säga att vårt folk nu har blivit mer försupet än det var tidigare. Detta erkänns ju också i regeringens proposition, där man säger att det även finns positiva drag. Man erinrar om att det av en utredning, som man har gjort, framgår att ökningen i fylleriet främst synes falla på förut kända missbrukare och att antalet nya missbrukare inte torde stå i proportion till ökningen av det totala fylleriet. Vi vet ju av vad man kan läsa i tidningarna och av den erfarenhet som vi får i det dagliga livet, att det finns ett visst klientel — jag tror inte att det är stort i jämförelse med den svenska befolkningen — som också under motbokssystemets tid liksom allt fortfarande missbrukar alkohol. Rent matematiskt sett är det väl ändå ganska uppenbart att därför antalet fall av alkoholmissbruk ökar.

Därmed vill jag också anknyta till herr Englunds nyligen hållna anförande. De, som på det sättet här i kammaren och i pressen beskärmar sig över det förfärliga tillståndet bland den svenska ungdomen i detta avseende, tror jag begår, medvetet eller omedvetet, överdrifter i detta fall.

Herr Englunds siffror om sjuuttonåringarna, sedda i relation till tjuugoåringarna, tycker jag talar ett övertygande och tydligt språk. Också i detta fall kan man stödja sig på regeringens proposition. Man erinrar om att det under den fria försäljningens första år förekommit ca 4 500 fall av ungdomsfylleri emot 2 500 under motbokssystemets tid. Det är givet att detta är en beklaglig ökning, men ligger inte en viss förklaring härtill i

Ang. höjning av omsättningsskatten å spritdrycker m. m.

dessas propositionens ord: »Då åtskilliga ungdomar omhändertagits flera gånger under samma år är antalet ungdomliga fyllerister lägre?»

De anförda siffrorna motsäger inte den på många håll gjorda iakttagelsen, att ungdomen i stort sett skött sig ganska väl. Jag tror att det är en riktig karakteristik. Vi har icke någon som helst anledning att vare sig här i riksdagen, i pressen eller i andra sammanhang söka svartmåla och framställa den nuvarande svenska ungdomsgenerationen som en generation av spritmissbrukare och allt vad man brukar kalla den för. Jag är säker på, ärade kammarledamöter, att vår ungdomsgeneration kanske umgicks litet vårdslösare med spriten än den nuvarande.

Om man nu anser att det här i landet föreligger ett spritmissbruk av sådan katastrofal omfattning, som det sätt varpå denna proposition framlagts och behandlats tyder på, låt mig då, herr talman, endast ställa den frågan: Hjälper då de föreslagna åtgärderna? Är det någon som verkligen på allvar tror att ökningen med fem kronor 40 öre för en liter vanligt brännvin skulle ha så undergörande inverkan på spritmissbrukarna, att de avstår från att köpa sprit? All erfarenhet visar motsatsen. Spritskatten har höjts i olika repriser, men under samma tid har spritkonsumtionen ökat — det visar den officiella statistiken. På den punkten är jag alltså inte enig med herr Englund. De som är hemfallna åt spritmissbruk, de som är i större eller mindre grad alkoholsjuka skaffar sig sprit i alla fall, oavsett om vi höjer med fem eller tio kronor per liter. För att stävja spritmissbruk bland dessa, som ändå utgör en liten minoritet bland det svenska folket, måste man ta till betydligt mera drastiska höjningar än den som nu föreslagits.

Höjningen drabbar spritmissbrukarnas familjer, den drabbar framför allt den stora majoriteten av det svenska folket, som umgås på ett hyfsat sätt med brända och destillerade drycker. Det är de som får betala. Jag är övertygad om att en höjning av spritpriset, trots herr Eng-

lunds danska vittne, kommer att gå ut över hushållsskassan, över husmödrarna och familjens ekonomi i övrigt.

Den, som kan bli hjälpt med prishöjningen, är finansminister Sträng, som nu får in ytterligare 150 miljoner kronor, som det ju räknas med, i ökad indirekt beskattning och därmed nästan till hälften tar tillbaka den av värriksdagen beslutade sänkningen av den direkta statskatten. Detta problem bör angripas från andra utgångspunkter än de skattefiskaliska. Det gäller att sätta in det man tidigare, i samband med motbokssystemets avskaffande, uttalat sig om, nämligen effektivare åtgärder på det nykterhetspolitiska fältet, icke bara tala om, men verkligen göra allvar av åtgärder i upplysningssyfte, i fråga om möjligheterna till medicinsk forskning och medicinska studier för att över huvud taget kunna ta hand om de olyckliga människor som av skäl, som jag nämnde att läkarna ännu kanske kan tvista om, har förfallit till missbruk av alkohol. Det vore betydligt förnuftigare av riksdagen, om den exempelvis beslöte att utöver det som nu anslås till nykterhetspolitiska ändamål använda tio procent av de över en miljard kronor, som flyter in på spritskatterna, till nykterhetspolitiska åtgärder.

Glöm därvidlag inte bort att ge de frivilliga organisationerna på detta område erforderligt stöd. Jag tänker här inte minst på Länkrörelsen. Alla kammarens ledamöter vet, att denna rörelse utför ett mycket oegennyttigt nykterhetsvårdande arbete och att rörelsen ofta måste kämpa mot statsmakternas och de kommunala myndigheternas snålhet. Jag skulle vilja framföra den vädjan — även om jag inte kan framlägga ett formellt förslag — att riksdagen i fortsättningen skall ta hänsyn till att denna verkligt positiva och värdefulla rörelse får ett starkare stöd än hittills från statsmakternas sida.

Det har i en reservation förordats, att man skulle återinföra ett ransoneringssystem. Om det skulle bli i Brattssystemets form eller i någon annan form, har reservanterna inte direkt uttalat sig om. Men man ser utvägen i en ny ransone-

Ang. höjning av omsättningsskatten å spritdrycker m. m.

ring. Jag vill för min del säga att jag inte ett ögonblick tror att det är den vägen vi bör gå. Jag tror att en ransonerings på detta område liksom på övriga områden icke medför en minskning av konsumtionen, utan i stället gör varan mera begärlig, än om den icke är ransonerad. Jag kan därför icke förena mig med dessa reservanter, och då jag icke heller kan förena mig med propositionen eller med övriga reservationer, ber jag, herr talman, att med den motivering jag här anfört få yrka avslag på föreliggande proposition.

Herr LARSSON, SIGFRID, (bf):

Herr talman! Det har sannerligen inte saknats tvärsäkra uttalanden om vad effekten kommer att bli av den höjning av priset på starkspriten, som jag antar att riksdagen om en stund kommer att besluta. Det är sådana omdömen som: »Missbrukarna kommer att supa lika mycket, även om priset på brännvinet ökas med fem kronor per liter»; »Ungdomen har så bra betalt, att de ungdomar som skaffat sig spritvanor inte bryr sig om att spriten blir dyrare»; »En konsumtionsminskning kanske kan påräknas bland dem som använder spriten med måtta, men den kategorien kommer att betrakta denna fördyring som rena tråkseriet». Det sägs också att motboken bort bibehållas. Och för all del, när man nu sett utvecklingen kan jag medge, att det kanske hade varit klokt. Det heter också ibland, att om spritpriset skall höjas, så bör det vara med minst tio kronor per liter, ifall det skall göra någon nytta. Man hör också sådant tal som att finansministern skulle ha haft en biavsikt med sin proposition, nämligen att få in mera pengar i statskassan.

Det har förekommit sådana uttalanden även i denna debatt, även om de varit litet mera försiktiga och inte så tvärsäkra. Om man undersöker vilka fakta det är som ligger bakom dessa påståenden, kan det inte hjälpas att man kommer till den uppfattningen, att dessa uttalanden mera synes vara relativt lösa antaganden än säkra prognoser. När det gäller vissa

punkter tycks man ha trott sig kunna mellan raderna utläsa ting som inte står i propositionen.

Det är kanske att se litet för enkelt på frågan, men jag tycker att här föreligger endast det förhållandet, att regeringen lagt fram en proposition om att höja starkspritpriset med fem kronor eller något mer per liter, i förhoppning om att spritkonsumtionen därigenom skulle minska. Om det nu kommer att gå så eller hur mycket denna höjning kommer att inverka, vet ingen med säkerhet. Men erfarenheterna visar dock, att det efter företagna sprithöjningar blivit en dämpning av spritköpen. Jag kan således inte finna att herr Öhman har rätt när han påstår, att en höjning av spritpriserna närmast skulle leda till en ökning av inköpen. Det är riktigt att konsumtionen i det långa loppet har ökat trots höjda spritpriser, men för varje gång det företagits en höjning har det blivit en nedgång i konsumtionen.

Till de pessimister, som säger att nytan av prishöjningarna ur nykterhets synpunkt blir ringa eller ingen, kan man ställa frågan: Har då någon skada skett, om priserna höjs på sätt som nu föreslagits? Även om det bara blir de måttliga som inskränker sin konsumtion, de som rättar konsumtionen efter sin ekonomi, är det då något fel med det?

Då återstår de, vilkas begär är så stort, att de utan hänsyn till kostnaderna skaffar sig sitt dagliga kvantum. Det har sagts att priset här inte spelar någon roll. Herr Englund har påstått motsatsen, nämligen att det spelar en viss roll. Jag vågar inte uttala något bestämt omdöme. Är det så, att de köper lika mycket som förut, skulle deras familjer bli lidande. Ser man saken på det sättet, är ju spritpriserna redan för höga, och då borde man naturligtvis sänka priserna i stället för att höja dem, men det är ju ur andra synpunkter en orimlig tanke.

Med den uppläggning, som förslaget nu har fått, d. v. s. att priserna höjs på starksprit men inte på vin och öl, är det kanske inte orimligt att tänka sig, att spritmissbrukarna i någon mån kan föränledas att lägga om sina alkoholva-

Ang. höjning av omsättningsskatten å spritdrycker m. m.

nor och i stället för starksprit konsumera starkvin och starköl. Nyttan av en dylik omläggning av konsumtionen är kanske inte alltför stor, men det har ju ändå ibland sagts — och det kanske ligger något i det påståendet — att det är starkspriten och inte den totala kvantiteten alkohol som en människa förbrukar som är det farligaste.

De som ställer sig kritiska mot det framlagda förslaget om prishöjningar bör anvisa någon annan framkomlig väg. Jag erkänner att man från kritikernas sida föreslagit, att motboken skulle kunna återinföras. Men det är väl ändå att hänge sig åt rena önsketänkandet att ett beslut, som trädde i kraft så sent som för något mer än ett år sedan, nu skulle rivras upp. Det måste nog betraktas som den sista utvägen, och först bör vi pröva andra möjligheter. Herr Englund underströk ju också, att han inte tror på möjligheten att återgå till motbokssystemet. Men ingen vill naturligtvis påstå, att de nuvarande förhållandena är bra. Läget är tvärtom sådant, att något måste göras. Ingen av oss vill väl ta ansvaret för en armarna i kors-politik, åtminstone icke jag.

Till slut, herr talman, ett par ord om reservanternas tanke att den merinkomst, som staten får genom höjningen av spritpriserna, skall användas för sänkning av skatten, väl närmast den direkta skatten. Jag tycker för min del att detta är ett ganska överflödigt påpekande. Statens inkomster på spriten — jag hoppas att de inte skall öka alltför mycket, ty meningen med den nu föreslagna prishöjningen är ju att folk skall köpa mindre genom att spriten blir dyrare — måste ju under alla förhållanden beaktas, när utdebiteringen för statsskatten bestämmes.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ERIKSSON (s):

Herr talman! Jag har konsekvent avstått från att begagna replikrätten för att i stället i vanlig ordning anteckna mig på talarlistan. Jag skall därför nu

några ögonblick syssla med några av de marginalanteckningar som jag har gjort under debatten.

Jag har fått en ganska bestämd känsla av att det är rätt många — jag höll på att säga överraskande många — som lutar åt den uppfattningen, att det vore bättre att tillgripa andra åtgärder än att gå prishöjningarnas väg.

Det var med mycket stort intresse som jag lyssnade till herr Englund, eftersom han representerar den sakkunskap som vi har i landet på nykterhetspolitikens område. Jag tyckte emellertid, att herr Englund fördjupade sig lika mycket i Bernard Shaws Sankta Johanna som i statistik. Den statistiska exercis, som herr Englund här utförde, tjänar inte mycket till, ty med statistik kan man ju bevisa vad som helst. Jag hoppas att herr Englunds önskedröm aldrig skall gå i uppfyllelse, nämligen den att vi skulle placera honom i kontrollstyrelsen. Med den energi, som han har, misstänker jag, att herr Englund i så fall skulle ur statistiken radera bort fylleriförseelserna bara för att nykterhetskommittén skulle få rätt.

Herr Englund erinrade om utvecklingen i Norge och framhöll, att det norska folket hade fått genomgå fem års lidanden för att komma till rätta med förhållandena. Det är ett skrämmande perspektiv. Menar verkligen herr Englund med sin jämförelse att också Sverige skulle ha att motse fem års lidanden och att priset för att spritflodens släppts loss skulle vara tusentals alkoholskadade människor. Det är enligt min mening ett alltför högt pris för att få en bättre hyfsning på alkoholproblemet.

Herr Englund framhöll vidare, att finansministern spelar på ett stort register när det gäller de nykterhetspolitiska åtgärderna. Själv nämnde han bara två: höjning av spritpriserna och upprustning av nykterhetsvården. Sedan tillade han »och så vidare». Vad döljer sig bakom detta »och så vidare»? Om det bara är spritpriserna och upprustningen av nykterhetsvården, som är de aktiva instrumenten, måste jag fråga mig, om det är alldeles nödvändigt att styra så till

Ang. höjning av omsättningsskatten å spritdrycker m. m.

att spritkonsumtionen ökas för att på det sättet skapa olidliga förhållanden på nykterhetsvårdens område. Jag tror nog att det faktiskt hade varit bättre om vi hade fått stå kvar på motbokssystemets konsumtionsnivå. Visserligen medger herr Englund att redan den nivån var avskräckande hög, och därom råder ingen tvekan, men det hade nog i alla fall varit bättre att stå kvar på den nivån och med den som utgångspunkt sätta in de nykterhetsvårdande åtgärderna och framför allt upplysning. Då hade vi i dag säkerligen haft en hyggligare nivå för spritkonsumtionen i landet än vad vi i dag har.

Med den erfarenhet som herr Englund har av fylleristatistiken särskilt här i Stockholm nämnde han att den grupp, som klarat sig bäst, var åldersgruppen 21—25 år. Han nämnde i det sammanhanget, att deras ökning i fylleristatistiken är »bara» 48 procent. Men är inte det procenttalet tillräckligt för herr Englund? Vill han nödvändigtvis föra upp denna grupp till samma statistiknivå, som gäller för vad han benämnde folkpensionärsgubbarna, nämligen 140 procent?

Herr Sjö Dahl, som var utskottets talesman, gav i ett sammanhang uttryck åt en uppfattning, som ganska nära ansluter sig till åsikten hos den reservationsgrupp som jag själv tillhör. Han anknöt till vad utskottet självt uttalat, nämligen att man även bör pröva åtgärder som syftar till att försvåra åtkomsten av sprit för missbrukare och för ungdomar under 21 år. Det leder med detsamma tanken till ett restriktionssystem, som är begränsat till vissa grupper. Jag ställer mig mycket skeptisk till tanken att kunna skapa ett partiellt restriktionssystem. Det är väl praktiskt taget omöjligt att begränsa spritinköpen för vissa grupper missbrukare, för ungdomar under 21 år och kanske för herr Englunds folkpensionärsgubbar, men samtidigt låta spritinköpen för alla andra vara fria. Det är väl den lättaste sak i världen för alla dessa grupper — med viss reservation för missbrukarna — att utnyttja människor som har den fria inköpsrätten. Om

man har sina vägar förbi någon av systembolagets butiker, men inte är ute i ärende att handla där, händer det rätt ofta att man blir påstött av olika individer, som antingen är påstrukna eller kanske nekats att köpa och som vill att man skall köpa ut för deras räkning en »halypanna», som uttrycket lyder. Jag är alldeles övertygad om att skulle man begränsa inköpsrätten för dessa grupper, skulle vi komma att snubbla över dessa människor, när vi har våra vägar förbi systembolagets butiker.

Jag vill slutligen, herr talman, uttrycka min glädje över att bland anhängarna till tanken att införa någon form av ransonering återfinna herr Domö. Han bekände att han tillhörde dem som i optimistisk tro röstade för att avskaffa motbokssystemet. Han säger nu — vilket kanske också många andra gör — att det är möjligt att han måste pröva om sin ståndpunkt. Jag är övertygad om att herr Domö inte är ensam utan har många med sig. Men bakom denna tanke ligger dock det gamla förhatliga motbokssystemet. Kanske har inte jag eller någon annan av de talare, som företrätt ransoneringsprincipen, tillräckligt starkt framhållit att det naturligtvis är en politisk och en praktisk omöjlighet att gå tillbaka till det gamla motbokssystemet. Men nog måste det väl finnas andra sätt att klara ransoneringsprincipen på. Nog måste det väl i detta land med dess stora tillgång på organisatoriska begåvningar finnas någon vettig människa, som kan få fram ett ransoneringssystem, vilket inte innehåller alla det gamla motbokssystemets krångligheter och besvärigheter. Man kanske skulle kunna nöja sig med en registrering av alla inköp för att på det sättet kunna ha någon kontroll. Min uppfattning är emellertid att man tvingas in på dylika restriktiva åtgärder.

Däremot kan jag inte dela herr Domös uppfattning att den proposition, som vi i dag behandlar, är en skatteproposition som sådan och icke ett nykterhetspolitiskt förslag. Man bör väl ändå inte göra finansministern orättvisan att påstå detta, ty finansministern har ju inte med

Ang. höjning av omsättningsskatten å spritdrycker m. m.

ett enda ord i propositionen motiverat höjningen av spritpriserna med statsfinansiella skäl. Vad man kan angripa eller kritisera finansministern för är att han tror på användningen av prishöjningar som nykterhetspolitiskt instrument. Det är den metodiken, herr talman, som jag har försökt att vända mig emot och även försökt att ge ett motförslag till.

Herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Jag utgår ifrån att en del talare i debatten här i kammaren har krävt en upprustning av alkoholistvården och kanske också anfört den synpunkten att när riksdagen för något år sedan beslutade spritreformen, var man icke medveten om de bristfälligheter i alkoholistvården som fanns och som har visat sig under det gångna året. Jag tror nog att det kan ligga en del i kritiken av våra möjligheter att ta hand om de alkoholskadade just nu. Men det har kanske också anförts här i debatten att riksdagen redan innevarande höstsäsong kommer att få ta ställning till ett förslag från regeringens sida om en upprustning relativt omedelbart. Regeringen kommer att begära pengar på tilläggsstat, så att det nuvarande antalet platser för alkoholsjuka — i runt tal 1 100 — kommer att ökas till omkring 1 600 platser. Och efter vad jag kan förstå innebär detta inte slutet på den upprustningsperiod som vi nu är inne i. Den sittande kommittén, som sysslar med dessa problem, kommer längre fram att avlämna sina förslag, och jag utgår ifrån att riksdagen på våren 1957 får anledning att ytterligare diskutera konkreta förslag rörande upprustningen av alkoholistvården.

I fråga om den föreliggande propositionen vill jag klart deklarerat att prishöjningen enligt regeringens mening har en nykterhetspolitisk motivering. Om man först ser på propositionens struktur, så finner man, att det är priserna på starkspriten som höjs — det är ju konsumtionen av starksprit som ökat — under det att de svagare spritsorterna läm-

nas oberörda av prishöjningarna. Det innebär följaktligen ett försök att styra utvecklingen in på sådana banor som är önskvärda.

Man finner också att de procentuella prisförhöjningarna icke följts upp i fråga om utskänkningskatten, vilket förklaras av att man anser att det finns bättre skäl för att konsumera sin alkohol under mera solenna och anständiga former på en restaurang än för att under mera, får jag använda uttrycket, råa former dricka ur den på gatan. Jag tror att riksdagen under vårsäsongen 1957 har ett emotse förslag i anledning av det kommittéarbete rörande utskänkningskatten, som just nu pågår och som väntas bli färdigt relativt snart.

Jag är alldeles övertygad om att i debatten här har anförts samma argument som i medkammaren, nämligen att prishöjningarna icke är prohibitiva och återhållande för missbrukarna. Personligen har inte heller jag någon större tro på att de skulle vara det. Men dess bättre är det ju så, att missbrukarna utgör en ringa del av landets innevånare, och ingen kan väl bestrida sanningen i att man först måste vara brukare innan man blir missbrukare — det är nog den naturliga tågordningen. Och jag håller det för alldeles säkert och bestämt att en prishöjning av den här valören ändå har en effekt på den vanliga, normala förbrukaren.

Av den statistik, som framlagts i propositionen, över alkoholkonsumtionen i vårt land jämförd med den i Finland framgår det ju bland annat att vi konsumerar dubbelt så mycket alkohol per huvud som den finska allmänheten. Jag tror inte att detta är ett uttryck för att vi skulle vara mera intresserade av att dricka sprit än den finska allmänheten; jag tror att finnarna har väl så stort intresse som svenskarna när det gäller att konsumera sprit. Jag tar statistikens siffror helt enkelt som ett uttryck för den gamla sanningen att om man har dåligt med pengar, har man inte råd att dricka så mycket sprit — såvida man inte hör till den sortens missbrukare som låter allting annat komma i skym-

Ang. höjning av omsättningsskatten å spritdrycker m. m.

undan för att tillfredsställa sin törst och sin åstundan efter alkohol. Vi har ju här i landet en erkänt högre inkomstnivå, högre löner än våra vänner på andra sidan Bottenhavet, och detta är, menar jag, en helt naturlig förklaring till att vi håller oss med en högre alkoholkonsumtion. Om detta mitt antagande är riktigt, måste det också vara riktigt att förändringar i spritpriserna har sin effekt på konsumtionen, och jag skulle bli mycket förvånad, om de nu föreslagna prishöjningarna icke fick en begränsande verkan.

Ett annat skäl till att regeringen har vågat presentera detta förslag för kamrarna är ju att utvecklingen varit sådan, att spriten har blivit relativt billigare under årens gång i förhållande till inkomstnivån i landet. Kanske har även det argumentet här anförts, att skall man efter en viss tid — om två, tre år eller vad det kan bli fråga om — kunna bedöma spritreformens verkan, så måste relationen mellan spritpriset och inkomsten vara ungefär densamma som då reformen genomfördes.

I samband med att regeringen presenterat riksdagen en proposition om spritprisförhöjning har också offentliggjorts direktiv för en utredning som skall se över rusdrycksförordningen. Jag tror inte att den omständigheten bör föranleda några spekulationer om mer revolutionerande förändringar. Det är en del mindre justeringar som vi tror att det gångna årets erfarenheter ger oss anledning att intressera oss för. Däremot tror jag inte att vi med stöd av endast ett års erfarenhet bör ge oss på några förändringar av själva de grundläggande principerna för reformen. Man bör, menar jag, ha en något längre tids erfarenheter bakom sig, innan reformens principiella struktur blir föremål för ny debatt i riksdagen.

Låt mig till allra sist säga några ord om reservationerna i detta ärende. De tar sikte på att de 150 miljoner kronor, som antages komma att inflyta som en förstärkning av statskassan genom spritprisernas förhöjning, redan nu skulle förhandsbindas för vissa specifika skat-

tesänkningar. I folkpartiets reservation har man talat om sänkning av de direkta skatterna, och detta kan ju även inkludera tanken på en kommunal skattesänkning. Jag har den förhoppningen att kunna presentera riksdagen ett förslag om kommunal skattesänkning under år 1957. I högermotionen har man slagit fast att det är statsskatten, den progressiva statsskatten, som skall reduceras med de inkomstmiljoner som de höjda spritpriserna ger. Man kan kanske ha anledning att diskutera de rent moraliska bevekelsegrunderna bakom en sådan omläggning, men jag skall inte uppehålla mig vid det. Jag vill bara säga, att det är ju i och för sig ganska orimligt att förhandsbinda Kungl. Maj:ts regering till längre gående utfästelser i fråga om skattesänkningar av olika slag än vi diskuterat i lugn och ro under de senaste åren och därvid kommit fram till. Man bör ju ändå ge regeringen och regeringens finansminister chansen att se, hur inkomster och utgifter korresponderar, innan man presenterar beställningar på inkomster och utgifter i statsverkets räkenskaper och i budgeten. Om man sedan, när man sett denna presentation och fått reda på vilka samlade inkomster man har och vilka samlade utgifter man är tvingad att göra, anser att man kan göra på något annat sätt, så att det kan finnas möjligheter till längre gående skattesänkningar, så kan jag respektera en sådan ståndpunkt, men jag har svårt att ha respekt för en ståndpunkt som presenteras så pass snabbt, och jag måste säga oreflekterat, som de som i dag kommit till uttryck i utskottets betänkande.

Den senaste talaren står ju också såsom ledamot av utskottet bakom en reservation som, om jag har fattat den rätt, egentligen innebär avslag på prishöjningen därför att han inte tror på prishöjningen såsom en prohibitiv åtgärd i fråga om konsumtionsutvecklingen och i stället föredrar någon form av ransoneringsystem. Jag kommer då tillbaka till den uppfattning som jag nyss deklarerade: låt oss få något längre erfarenhet, innan vi konstaterar att den frihet som vi velat ge det svenska folket är misslyc-

Ang. höjning av omsättningsskatten å spritdrycker m. m.

kad! Jag är inte övertygad om att man skall fälla bilan över svenska folkets sätt att sköta sprit och frihet efter endast ett års erfarenheter. Skulle det emellertid visa sig, att vi längre fram kommer i det läget, att vi får säga oss att vårt folk inte orkar att sköta denna frihet, då är jag inställd på att vi får diskutera andra vägar, eftersom ju nykterbeten i och för sig är ett så viktigt och angeläget mål, att den måste vara det ledande för vår bedömning. Vad man emellertid då kan komma fram till, är ju inte någonting som man improviserar från dag till annan utan något som säkerligen tarvar djupgående och kanske t. o. m. tidsödande överväganden.

Herr ERIKSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber bara att mycket tacksamt få notera vad finansministern nu senast har framhållit. Det är tydligt att vi är inne på ungefär samma tankegångar; det är bara det att jag som reservant kanske är ute något för tidigt. Man blir ju betydligt mera lugnad av att höra hur finansministern bedömer det nykterhetspolitiska arbetet än när man hör företrädaren för dem som här i kammaren svarar för sakkunskapen, nämligen herr Englund. Då blir man verkligen rädd.

Herr MAGNUSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Om jag ställer den frågan till finansministern, huruvida denna proposition har tillkommit av nykterhetspolitiska orsaker, så är jag övertygad om att jag får den frågan jakande besvarad. Detta beslut skulle emellertid komma att medföra, att statskassan tillföres ytterligare 150 miljoner kronor. Vi har utifrån vårt utgångsläge ansett, att man då ifrån riksdagens sida borde redan nu göra ett uttalande, att dessa pengar borde återföras till skattebetalarna.

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (bf) kort genmäle:

Herr talman! Finansministern sade här, att regeringen enbart hade nykterhetspolitiska synpunkter, när den lade

fram denna proposition. Jag skulle nästan vilja fråga finansministern, om finansministern själv tror på att den har någon nykterhetseffekt. Den kan ha en viss effekt för återhållsamhet bland dem som inte missbrukar sprit. Men det är väl inte dem som vi vill åt, utan det är väl missbrukarna som vi vill åt, och på dem har den enligt mitt förmenande inte någon som helst effekt.

Finansministern talade också om att reservationen var snabbt avfattad. Jag vill då bara säga, att på det sätt som propositionen framlades blev det ju ingen tid över för oss att närmare tänka efter vad som skulle göras. Jag skulle vilja fråga finansministern, om det var omöjligt att hålla bolagen stängda, när man vet att det är särskilt under helger som spriten missbrukas, i en viss tid, om det hade behövts, för att de av riksdagens ledamöter som ville skulle få möjlighet att väcka en motion i anledning av den kungliga propositionen och få den tid som man i allmänhet har på sig, när det gäller att avge en reservation. När man nu ville avge en reservation, måste det ske på en halvtimme. Det är detta som i varje fall jag reagerar emot.

Jag instämmer i att man bör vidtaga alla åtgärder som är möjliga för att förbättra nykterhetstillståndet bland missbrukare, men jag tror inte, herr finansminister, att man når någon effekt i det avseendet med det här föreliggande förslaget. Där måste nog andra åtgärder tillgripas. Finansministern säger på den punkten, att vi måste vänta och se en liten tid, men då blir ju läget att vi har tagit dessa höga priser och att sedan ransoneringen kanske ändå kommer att återinföras. Jag skulle därför vilja fråga finansministern, om han i det fallet avser att vi skall gå tillbaka till de nu gällande priserna?

Herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! På herr Magnussons första fråga, huruvida det är de nykterhetspolitiska motiven som legat till grund för propositionen, kan jag kort och godt

Ang. höjning av omsättningsskatten å spritdrycker m. m.

svara ja. Herr Magnussons antagande i det fallet är alldeles korrekt.

På hans andra fråga, huruvida de 150 miljonerna bör användas till en skattesänkning, måste jag nog säga, om jag personligen skall avge en deklaration i dag, att jag anser att upprustningen av nykterhetsvården, fångvården, sjuksjukvården och ungdomsvården — allesammans vårdområden som har sin mer eller mindre direkta beröring med spritkonsumtionen — absolut går före en sänkning av den progressiva statsskatten. Det kan säkerligen också finnas andra områden, som kanske både herr Magnusson och jag längre fram, när vi får se på detta i lugn och ro, tycker är mer angelägna än en sänkning av den direkta statsskatten. Vad jag velat säga är helt enkelt, att det är orimligt att i dag på förhand binda sig på det sätt man gör i reservationerna till utskottets betänkande.

Herr Elofsson frågade mig, om jag kommer att föreslå en sänkning av spritskatten, därest vi blir tvingade att på nytt införa en ransonering. Tyvärr kan jag inte svara på den frågan. Man bör inte i dessa obestämda tider utfärda några inteckningar med alltför lång räckvidd i framtiden; då kan man ju komma i det läget, att det bara blir prat ut i tomma luften. Vi får väl, herr Elofsson, se på detta problem den dag det blir aktuellt.

Herr MAGNUSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Visserligen är det riktigt att pengar kan behövas för en hel del upprustningar på nykterhetsvårdens område — det kan vi alldeles säkert vara överens om, herr finansminister. Jag vill bara göra det lilla tillägget, att det redan nu tas ut många hundratals miljoner kronor i skatt på spritkonsumtionen och att kostnaden för dessa upprustningar kanske skulle kunna täckas med de skatter vi redan nu tillämpar.

Fru WALLENTHEIM (s):

Herr talman! 1954 års reform byggde på argument, underbyggda av många fi-

na och långa undersökningar och utredningar, argument för frihet och personligt ansvar i fråga om spritkonsumtionen, mot krångel och utbredd överträdelse av bestämmelserna då det gällde åtkomsten av sprit. Ransoneringsmentaliteten sådan vi har upplevt den under kriget och efterkrigsåren gav nog för många här i kammaren tyngd åt argumentet, att Sveriges folk skulle liksom andra folk kunna sköta spriten utan ett motbokssystem, som i vida kretsar uppfattades såsom en förödmjukande förmyndarlagstiftning. Reformen 1954 genomfördes sålunda på antagandet och en tillförsikt, att friheten skulle kunna, efter en kortvarig uppgångsperiod när det gäller konsumtionen, i alla fall bäras med ansvar och leda till en förbättrad nykterhet.

Våra förhoppningar är svikna. Vi måste konstatera en kraftigt ökad spritkonsumtion. Antalet omhändertagna har mer än fördubblats sedan spriten blev fri. Allt fler män, likaväl som kvinnor, befinner sig i farozonen. Ungdomsfylleriet breder ut sig och går allt djupare ned i åldersgrupperna. Från polisen kommer larmsignaler och varningar; dess resurser och möjligheter att ordna bevakning och omhändertagande är otillräckliga. Från sjukhushåll kommer likaså varningar; man kan inte bereda de alkoholskadade vård. Nu får vi veta, att man har ett motse en ökning av antalet vårdplatser för de alkoholsjuka, och detta är naturligtvis både nödvändigt och tillfredsställande. Men man kan ju inte underlåta att göra den reflexionen, att det är mer än beklagligt att vi skall behöva göra avsevärda investeringar i sjukvårdsplatser av detta slag i ett läge där trycket på våra sjukvårdsresurser är så oerhört starkt.

Det är inte heller bara alkoholskadorna i och för sig som utgör ett problem. Vi konstaterar också en oroväckande ökning av antalet trafikolyckor som har sammanhang med spritmissbruket. Vi har fått en ökad kriminalitet och svårare ungdomsproblem att brottas med nu än någonsin tidigare, problem som tangerar frågan om spritmissbruket, såsom fi-

Ang. höjning av omsättningsskatten å spritdrycker m. m.

nansministern alldeles riktigt yttrade. Man behöver inte heller ha någon större fantasi för att kunna förstå den misär, det lidande och den skräck, som det tilltagande spritmissbruket har fört med sig inom hemmets fyra väggar.

Här kommer nu en proposition, där man begär höjda spritpriser i syfte att kunna bemästra den svåra situationen. Jag tror för min del inte att det är en väg som kan leda till någon förbättring. Det är nog ett halmstrå — som någon här förut yttrade — och så skört att vi aldrig kan hoppas att på den vägen komma ur svårigheterna.

Någon talare har sagt att prishöjningen är så liten att den inte har någon chockverkan. Herr Sjö Dahl uttalade en förmodan, att prishöjningen i alla fall skulle kunna förmå många människor att betänka sig mera och komma dem att umgås bättre med spriten. Jag tror tyvärr att detta är en from önskan. Det kan vara möjligt att de höjda spritpriserna leder till att några som befinner sig i gränsskiktet mellan måttlighetsförbrukare och missbrukare tänker sig för och att åtgärden på det sättet kan få någon effekt, men jag tror inte att den blir stor.

Jag tror verkligen inte att en höjning med en femma per liter, som här föreslagits, betyder någonting i ett läge, där vi har stigande reallöner och där vi väntar en sådan löneutveckling även i fortsättningen.

Jag tror inte heller att man kan draga en parallell mellan utvecklingen i Danmark i början på 1900-talet och förhållandena nu här i Sverige. De är enligt min uppfattning inte riktig jämförbara. Danskarnas mera stabiliserade alkoholvänor kom kanske till under en tid och under förhållanden då utrymmet för privat konsumtion var betydligt mindre än det utrymme, som nu förefinns i vårt land.

Vad som emellertid torde vara alldeles obestriddigt — en sak som flera talare här varit inne på — är att prishöjningarna går ut över hemmen och husmödrarna. De som missbrukar sprit och vill köpa sprit tar helt enkelt av familje-

inkomsten vad som behövs för att kunna tillfredsställa spritbegäret. Följaktligen blir det ytterst hemmen och familjerna som får sitta emellan. De får större svårigheter än de för närvarande har, och det tycker jag faktiskt är en utveckling som inte kan accepteras.

I likhet med herr Eriksson i Uppsala tror jag, att den erfarenhet, vi har fått under detta år, har utlöst en oerhört kraftig opinion på kvinnohåll och bland husmödrarna, som fordrar att samhället och riksdagen skall vidta åtgärder för att försöka komma till rätta med det problem, som här har uppstått.

Jag tror liksom herr Elowsson i Kristianstad, att det är ljusblå optimism att tro, att upplysningsverksamheten inom rimlig tid skall kunna åstadkomma några verkligt väsentliga förändringar till det bättre. Det pris, vi får betala i avvaktan på denna förändring, om vi än hoppas kunna åstadkomma den med hjälp av upplysning, är enligt min mening ett alltför högt pris. Jag är självfallet angelägen om att alla möjliga resurser skall sättas in i det nykterhetsvårdande arbetet, men jag tror inte att de nu räcker till.

Min mening är således att de erfarenheter, som vi haft — låt vara på kort tid — bjuder oss att allvarligt ompröva 1954 års riksdagsbeslut. Jag röstade för min del för denna reform år 1954, och jag liksom andra ångrar djupt detta. Att göra ett misstag är kanske mänskligt, att göra ett misstag är illa nog; att fortsätta på en olycklig väg är i alla fall sämre. Jag har numera bringats till den övertygelsen att någon form av inköpsbegränsning är nödvändig, och jag hoppas livligt att det skall vara möjligt att kunna komma fram till ett system, där man kan undgå de onödigt besvärande och irriterande krångelbestämmelserna, som vidlådde det tidigare systemet.

När man här säger att det är alldeles för kort tid att börja resonera om en omläggning av principerna, kan man väl bara till det genmäla, att om vi nu får en utredning om en ny form av inköpsbegränsning, tar ju också den utredningen sin tid. Det är ju precis som finans-

Ang. höjning av omsättningsskatten å spritdrycker m. m.

ministern sade: man kan inte ordna denna sak från en dag till en annan. Om vi får en sådan utredning — och den kanske om något år kan vara färdig att presenteras — och utvecklingen då mot förmodan skulle ha gått i en gynnsammare riktning, så är ju riksdagen obunden att avvisa en omläggning av nuvarande politik. Kanske blotta tillvaron av en sådan utredning kan väcka människor till besinning, och då har vi ju ingen anledning att vara ledsna.

Jag ber, herr talman, att med detta få yrka bifall till reservationen II.

Herr ELIASSON (bf):

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort.

Beträffande propositionen kommer jag att ge regeringens förslag min anslutning, även om jag anser att förslaget har, som många sagt, en mycket begränsad nykterhetspolitisk effekt, exempelvis bland ungdomsgrupperna, där ju många har rätt goda inkomster. Förslaget har naturligtvis också en begränsad nykterhetspolitisk effekt med hänsyn till den standardhöjning, som skett i vårt land och som fortsätter i relativt snabb takt.

Jag begärde närmast ordet därför att jag känner ett personligt behov att reagera mot det sätt på vilket herr Englund behandlade denna fråga. Jag tycker inte att man skall betrakta denna fråga som ett statistiskt problem. Det väsentliga är väl ändå inte om utvecklingen stämmer med de tabeller, som nykterhetskommitténs majoritet lagt fram, eller inte, och om vi fått ett resultat, som är bättre eller sämre än resultatet i Norge. Skall vi — det menar tydligen herr Englund — känna oss tillfredsställda, om vi inte når upp till en konsumtionsökning på 63 procent? Jag tycker det är allvarligt nog med en konsumtionsökning på ungefär 35 procent och inemot en fördubbling av antalet fylleriförseelser. Man måste reagera mot ett resonemang, som går ut på att vad man har anledning känna oro över — enligt herr Englunds mening — inte är vad som hänt, utan

över att folk är oroliga trots att konsumtionsökningen är mindre än vad nykterhetskommitténs majoritet räknat med.

Man får väl ändå inte glömma bort, herr talman, att det inte är ett statistiskt problem utan ett socialt problem, när tusentals människor håller på att suppa sig sönder och samman och nöden och oron vidgar ut sig i hemmen.

Även om jag inte röstat för den nya s. k. nykterhetspolitiska given, anser jag inte att man bör motsätta sig åtgärder, som kan leda till en förbättring, av den anledningen att man känner något slags skadeglädje över att det blev som man trodde och därför vill motsätta sig en ändring, som inte passar ens egna funderingar i det ena eller andra avseendet.

Jag vill begagna tillfället att uttrycka min tillfredsställelse över att den utredning, som jag efterlyste i debatten i onsdags, nu kommit till stånd. Jag hoppas att denna utredning skall arbeta snabbt, och det behövs säkerligen restriktiva åtgärder, om vi skall kunna nå någon effekt när det gäller att motverka den olyckliga utveckling, som ägt rum efter den 1 oktober 1955.

Herr ENGLUND (fp) kort genmäle:

Herr talman! Hur skall sambället, herr Eliasson, över huvud taget kunna forma en lagstiftning på detta område utan att tillgripa statistiska hjälpmedel? Jag skulle vilja säga, att det är möjligt att man icke kan lösa en sådan här fråga med statistik, men det är säkert, herr Eliasson, att man inte kan lösa den utan statistik.

Varför har jag tagit upp detta exempel med Norge? Jo, därför att nykterhetskommittén — såsom jag framhöll i mitt tidigare anförande — sade att så här illa kan man vänta sig att det kommer att gå. Och, herr Eliasson, var och en här i kammaren, som röstat för förslaget år 1954, har med berätt mod accepterat dessa möjliga effekter. Denna statistik är därför ytterst relevant. Att jag företrädesvis sysslat med den innebär inte, att jag är okänslig för de lidanden, som människorna får genomgå. Men, herr Elias-

Ang. höjning av omsättningsskatten å spritdrycker m. m.

son, vilka lidanden har inte det svenska folket genomgått under senare år, därför att vi druckit sex liter spritdrycker per år och invånare i stället för två liter? Vad är det vi ser nu, herr Eliasson? Jo, de män, som nu missbrukat spriten, har de skapats av beslutet i maj 1954, har de skapats genom den förändring, som ägt rum den 1 oktober 1955? Har de icke skapats under restriktionssystemet under 40 år? Oktoberreformen har visserligen avslöjat dem, men denna latent alkoholism har kommit till stånd under de 40 år restriktionssystemet varat. Det råder en synnerligen stor skillnad mellan Danmark och Sverige, då man i Danmark varje år internerat ungefär 125 alkoholister, har motsvarande siffra i Sverige under restriktionssystemet varit mellan 3 000 och 4 000.

Herr SUNNE (fp):

Herr talman! Jag skall inte uppehålla tiden lång stund, det har ju redan framförts åtskilliga synpunkter i denna fråga. Men när herr Eriksson i Uppsala och herr Osvald m. fl. ivrar för ett nytt ransoneringssystem, så hoppas jag att ingen vill att vi skulle få tillbaka det gamla Brattssystemet, ty detta skulle enligt min mening vara högst olyckligt. Jag säger det med den erfarenhet jag har som ledamot i en nykterhetsnämnd under åtskilliga år under Brattssystemets tid — inte avstängde man genom detta system alkoholisterna och de personer, som till varje pris ville ha sprit. Jag måste för övrigt säga, att jag knappast tror, att något system kan komma till rätta med alkoholisterna. Inte gjorde man det genom Brattssystemet — det lånades motböcker och det fanns langare som stod till tjänst. Man kan möjligen få fram ett system av annan art, och det är typiskt att herr Nils Elowsson, som i utskottet på sin tid röstade för bibehållande av Brattssystemet, nu är mycket försiktig och säger att han inte vill ha tillbaka något ransoneringssystem förrän vi är säkra på att vi inte misslyckas med ett sådant system. Inte ens han vill alltså ha tillbaka det system, för vars bibehållande han röstade.

När det gäller höjningen av spritpriserna är det troligt att denna åtgärd kanske inte har någon större inverkan för de verkliga alkoholisterna och alkoholmissbrukarna. Men jag undrar, om inte en sådan höjning kan vara till nytta när det gäller ungdomen, och man får väl i första hand inrikta sitt arbete på att hindra de unga från att bli spritmissbrukare — det är, som det heter, bättre förekomma än förekommas. Det är sant att ungdomen har stora inkomster nu för tiden och att den därför har möjligheter att använda en stor del av sina inkomster till spritköp. Om spritpriset höjes, är det troligt att detta i många fall har en hämmande verkan, ty det finns väl ändå gränser för de inkomster som ungdomen har att använda just till det ändamål det här gäller. Men vad denna höjning av spritpriset får till följd, är det ännu för tidigt att yttra sig om. Varför skall man inte försöka med prishöjning när den slagit väl ut i andra länder — såsom här framhållits i diskussionen?

Herr Elowsson i Kristianstad säger bland annat, att han inte trodde så speciellt mycket på upplysning, eftersom vi hållit på så länge med sådan verksamhet. Han tyckte inte att effekten var den som man tänkt sig. Jag tror nog i alla fall, att det arbete som våra nykterhetsföreningar i många år har utfört har varit av stor betydelse, och jag tror att exemplets makt är stor. Det glädde mig därför när jag härförleden hörde herr Dickson i andra kammaren förklara, att han inte skulle använda alkohol längre för att vara ett gott exempel i detta avseende.

Nu är jag särskilt glad över det uttalande som gjorts i bevillningsutskottets betänkande, och jag vill också ge en eloge åt herr finansministern för hans av utskottet citerade uttalande, att statsmakterna bör fullfölja utbyggnaden av samhällets positiva nykterhetsfrämjande insatser i enlighet med 1954 års riksdagsbeslut. Här nämns behovet av fortsatt utbyggnad inom nykterhetsvården. Samtidigt med den fortsatta utbyggnaden av de positiva åtgärderna bör man över-

Ang. höjning av omsättningsskatten å spritdrycker m. m.

våga förändringar i rusdryckslagstiftningen i syfte bl. a. att försvåra åtkomsten av sprit för missbrukare och för ungdomar under 21 år.

Sedan talar utskottet om — och det hälsar jag med tillfredsställelse — att en utredning i ämnet är igångsatt. Det hade faktiskt varit glädjande om denna utredning redan hade varit igångsatt och kommit så långt, att vi hade kunnat behandla det resultat den kommit till i samband med denna proposition. Men däråt är nu ingenting att göra. Jag är liksom utskottet glad över att den har blivit tillsatt och att förslag kan föreläggas 1957 års riksdag.

Nu har herr statsrådet här också positivt uttalat sig för att de höjda inkomsterna av spritskatten skall i första hand användas till nykterhetsvårdande åtgärder.

Jag vill sedan nämna en annan sak. Man hoppas ju att myndigheterna understödjer de initiativ, som tagits av lands- ting och kommuner. Jag erinrar mig att i det landsting, som jag tillhör, hade man förra året beslutat inrätta en alkoholdispensär. Medel anslogs för ändamålet, och vi fick löfte om att inköpa en barack, som skulle kunna användas som en provisorisk dispensär. Allting var klart, men medicinalstyrelsen sade till vår stora förvåning nej. Man skyllde på att det skulle byggas en psykiatrisk klinik vid Linköpings lasarett, varigenom det behov som avsågs med dispensären skulle bli tillgodosett. Men det dröjer kanske flera år, innan denna klinik kan komma till stånd, och under den tiden hade denna provisoriska anläggning varit av allra största betydelse.

Jag har, herr talman, bara velat framhålla dessa synpunkter och ber också att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ARRHÉN (h):

Herr talman! Statsrådet Sträng framhöll i sitt anförande, att spritbruket ökar med stigande inkomster. Det är nog en uppgift, som bekräftas av den statistik det här talats så mycket om. Det egendomliga är, att den lägsta spritkon-

sumtion, som vi haft här i landet i liter per invånare och år, hade vi under beredskapstiderna under både första och andra världskriget. Det är ett tämligen säreget konstaterande, som man har anledning att göra, när man går till siffermaterialet.

Vi diskuterar och har diskuterat under flera årtionden spritbrukets vara eller icke vara. Jag tror, att spritbruket i sig kommer man aldrig ifrån. Man har sagt, att det är spritbruket, som skapar missbruket. Vill man avskaffa missbruket, måste man attackera spritbruket. Det går, som här har sagts, till vissa gränser, men några absoluta resultat kan man väl knappast tänka sig att komma till.

När jag tänker på min egen erfarenhet på detta område för tiden efter 1955, vill jag bara omnämna, att i de ungdomsmiljöer på svenska landsbygden, som jag rör mig i, märker man mycket litet av detta ståhej. Däremot märker man det på ett extremare sätt i de stora stenökarna, d. v. s. i de stora städerna. Där tycks problemet leva på ett helt annat sätt.

När herr Englund apropå detta om spritbruk och spritmissbruk uppbyggde oss med sitt intressanta inlägg om spritstatistik och anklagade oss för att ha missförstått, vad som nu här händer omkring oss, kommer jag att tänka på att man skulle kunna göra en travestering av den formulering som jag nyss använde och säga, att det är förståndet som är anledning till missförståndet. Avskaffar man alltså förståndet, avskaffar man också missförståndet. Jag antar, att herr Englund skulle känna sig mindre uppbyggd över detta, för den händelse förståndet, representerat av denna kammarer finner, att man inte alls har anledning att falla platt till marken för den bevisföring, som herr Englund här presenterat. Det finns dock också andra synpunkter som kan föras in i bilden och som måhända har möjligheter att verka på ett modifierande sätt.

Jag skulle, i motsats till vad en annan talare här önskade, ha herr Englund på posten som chef för den statistiska av-

Ang. höjning av omsättningsskatten å spritdrycker m. m. delningen i kontrollstyrelsen under den tid herr Englund omnämnde, därför att jag skulle också gärna vilja se vilka siffror det skulle bli, om man räknade bort det extrema alkoholismaterialet. Men det är nog en detalj, som vi i det här sammanhanget inte längre behöver uppehålla oss vid.

Sedan skulle jag vara vilja säga några ord till statsrådet Sträng, som här yttrade, att han står fullkomligt oförstående till den synpunkt, som förts fram i högerreservationen, att de ökade inkomsterna till statsverket skall användas för att sänka den direkta skatten. Detta vore alltså omöjligt, och det förebärs att anledningen härtill är, att man nu behöver pengar till ungdomsvården, till sjuksjukhusens upprustning, till alkoholistvården osv. Nu är vi återigen i samma situation där vi så ofta brukar stå i detta hus. Ett år beslutar vi saker och ting, och två år efteråt märker vi att förutsättningarna för lyckliga följder av de beslut, som vi fattat, inte är förhanden. Allt det här skulle ju ha klarlagts långt innan man gick in för ett så vittomfattande och genomgripande beslut som upphävandet av spritrestriktionerna dock var. Man har gunås inte alltid anledning att konstatera, att det finns en *samlad* klokhet i detta hus. De enskilda senatorerna är väl gedigna, präktiga och trevliga människor, men »senaten är ett odjur».

Jag vill till sist, herr talman, bara säga några ord om min ställning till det beslut, som vi fattar här i dag. När jag för min del går med på Kungl. Maj:ts proposition, med de kompletterande formuleringar, som har använts i högerreservationen, så gör jag det också med en sidoblick på högersidan i utskottsstrycket, där det i det särskilda yttrandet görs en uppräknig i fem punkter av vad man dessutom väntar att Kungl. Maj:t skall ägna sin uppmärksamhet åt i detta sammanhang. Man syftar på åtgärder för att göra spriten mera svårtillgänglig framför allt för ungdomen och för vanemisbrukare. Det talas vidare om att åldersgränsen för ombuden bör höjas från 18 till 21 år. Vidare vill man ha

kortare öppethållande och total stängning av spritutminuteringsställen under vissa dagar såsom under lördagar, helgdagsaftnar och möjligen avlöningsdagar. Det talas också om bättre kontroll och vård av de alkoholskadade.

Jag fattar alltså min ståndpunkt i dag villkorligt, men jag är villig att ge det beslut, som träffades i detta hus 1954, den chans, som herr Englund här talar om. Det bör man väl i rimlighetens namn vara villig till. Men det är, som sagt, för min del ett *villkorligt* ståndpunktstagande. Resonemanget får väl föras ungefär efter samma linjer som den ledamot av lantmannapartiet någon gång på 1880-talet följde, kanske i denna kammare, när han avslutade ett av sina anföranden med att säga: Detta är, herr talman, min fasta övertygelse — tills vidare.

Herr ELOWSSON, NILS, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag är angelägen att rätta ett missförstånd som tydligen uppstått. När herr Sunne säger, att jag gör mig skyldig till motsägelser är det inte riktigt. Att jag inom nykterhetsutskottet höll på Brattssystemet berodde inte på att jag ville ha det kvar för framtiden, utan det var för att vi under den tid vi förberedde en omläggning av systemet enligt de principer, som jag tidigare anför, skulle slippa de övergångssvårigheter som vi nu har. Det var min motivation för att behålla Brattssystemet tills vidare, men inte i dess dåvarande form längre än som var absolut nödvändigt.

Herr CARLSSON, GEORG, (bf):

Herr talman! Herr Englund hör enligt egen utsago till de människor som kan läsa statistik »litet hur som helst», och han tyckte att det skulle vara intressant, om han finge komma på en viss post, som han tidigare haft, och finge läsa den statistik det här gäller så som han själv ville: då skulle man få se ett annat resultat. Det bevisar ju endast den gamla sats som jag redan tidigare har citerat.

Ang. höjning av omsättningskatten å spritdrycker m. m.

Herr Englund sade också i sitt anförande, att anledningen till att han var motståndare till restriktionssystemet på spritens område egentligen var, att de stackars människor som ovillkorligen skulle ha sprit fick betala 30—40 kronor till langare för att få en liter. Är inte det, herr Englund, det bästa beviset för att ett högt spritpris inte avhåller just dessa människor från spritkonsumtion?

Sedan har man sagt i diskussion: Skall svenskarna vara sämre än andra, när det gäller sprit? Men vi får väl komma ihåg, att det för över 95 procent, kanske närmare 100 procent av svenskarna inte spelar någon roll, om vi har restriktioner eller fri sprit. Diskussionen gäller hur vi på bästa sätt skall försöka hjälpa de återstående få procenten ur deras svårigheter. Jag tror för min del inte på att man kan göra det genom att ha fullkomligt fri sprit. Men vi får väl vänta och se, vilka åtgärder vi skall vidtaga. Vi måste komma ihåg att spriten är ett gift, som vid oförsiktigt bruk, förstör människorna och försätter dem i ett omdömeslöst tillstånd. Det tycker jag är motiv nog för att man skulle försöka låsa in de där flaskorna och besluta vissa restriktioner för dessa stackars människor som inte mår väl av spriten.

Beträffande propositionen vill jag säga, att jag skall gå med på den föreslagna rimliga sprithöjningen. Det är en nöjesskatt kanske för de flesta människor, och den är frivillig — man kan avstå — finansministern behöver pengar. Han kommer säkerligen också att få mycket pengar. Ur nykterhetspolitisk synpunkt anser jag däremot höjningen vara ganska värdelös.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen att, utom beträffande motiveringen till vilken han ville återkomma efteråt, om anledning därtill gäves, hade med avseende på det nu ifrågakvarande betänkandet yrkats 1:o att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr *Eriksson*, att kammaren skulle bifalla den av herr Gustaf Elofsson och honom vid betänkandet avgivna reservationen; 3:o), av

herr *Magnusson*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av honom och herr Nilsson i Svalöv vid betänkandet anförda reservationen; samt 4:o) att utskottets hemställan skulle avslås.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Eriksson* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vart och ett av de återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraproposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraproposition antaga bifall till herr Erikssons yrkande i ämnet.

Herr *Magnusson* åskade emellertid votering om kontrapropositionens innehåll, i anledning varav och sedan till kontraproposition därvid antagits bifall till det av honom framställda yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraproposition i huvudvoteringen angående bevillningsutskottets betänkande nr 51 antager bifall till den av herrar Gustaf Elofsson och Eriksson vid betänkandet avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraproposition i nämnda votering antagits godkännande av det förslag, som innefattas i herrar Magnussons och Nilssons i Svalöv vid betänkandet anförda reservation.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid att flertalet röstade för ja-propositionen.

Ang. höjning av omsättningsskatten å spritdrycker m. m.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 51, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den av herrar Gustaf Elofsson och Eriksson vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Eriksson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 83;

Nej — 20.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidkommande motiveringen, yttrade nu vidare herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets yttrande skulle godkännas, dels ock att detsamma skulle godkännas med det tillägg, som förordats i den av herr *Kristensson* i *Osby* m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedermera gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på godkännande av utskottets yttrande vara med övervägande ja besvarad.

Anmäldes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 348, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. samt 5 § förordningen den 26 februari 1954 (nr

72) angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker och vin.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i betänkande nr 51 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 190, angående ett extra bidrag till den verksamhet som bedrivs av Förenta Nationernas flyktingkommissarie;

nr 191, om godkännande av vissa inom ramen för det allmänna tull- och handelsavtalet (GATT) lämnade tullkoncessioner jämte därav föranledda ändringar i gällande tulltaxa, m. m.; samt

nr 194, angående godkännande av tilläggsprotokoll nr 8 till överenskommelsen den 19 september 1950 angående upprättande av en europeisk betalningsunion.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare

Undertecknad anhåller härmed om tjänstledighet från riksdagsarbetet under tiden 7 november tills vidare för att som medlem av den svenska FN-delegationen närvara vid instundande FN-session i New York.

Stockholm den 5 november 1956

Ulla Lindström

På gjord proposition bifölls ansökningen för den tid, varunder fru *Lindström* av omförmälda anledning vore förhindrad att delta i riksdagsarbetet.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 17.48.

In fidem

G. H. Berggren

Onsdagen den 7 november

Kammaren sammanträdde kl. 14.00.

Justerades protokollen för den 30 och den 31 nästlidne oktober samt den 1 innevarande månad.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare

Under hänvisning till bifogade läkarintyg får jag härmed vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsgöromålen under tiden 6—17 innevarande november.

Multrä den 5 november 1956

L. Tjällgren

Härmed intygas, att riksdagsman *Leonard Tjällgren*, Multrä, Sollefteå, på grund av sjukdom (lumbago) är oförmögen till närvaro vid riksdagen under tiden den 6—17 november 1956.

Sollefteå den 5 november 1956

Erik Willén

Leg. läkare

Den begärda ledigheten beviljades.

Om sänkning av inträdesavgiften vid telefonabonnemang

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet **ANDERSSON**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Lundströms interpellation om sänkning av inträdesavgiften vid telefonabonnemang, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! I en interpellation har herr Lundström frågat mig om jag tagit ställning till den av riksdagen i våras uttryckta önskan att sänka den i fjol till 300 kronor höjda inträdesavgiften vid telefonabonnemang; om inte så har interpellanten vidare frågat, om jag är

i tillfälle att snarast medverka till en avgiftssänkning.

Såsom statsutskottet anförde i det av herr Lundström i motiveringen till sin interpellation citerade utlåtandet, måste avgiftsfrågan uppenbarligen bedömas mot bakgrunden av investeringsläget för televerket. En omprövning av inträdesavgifterna synes mig därför inte kunna ske annat än i samband med behandlingen av budgeten för nästa budgetår. Vid en sådan omprövning måste man ta hänsyn till den omfattning, som televerkets investeringar kan ges, liksom till de därmed sammanhängande möjligheterna för verket att i stort sett täcka efterfrågan på telefonabonnemang, inklusive den efterfrågeökning, som väl blir följd av en avgiftssänkning. Några närmare uttalanden om kapitalbudgeten för nästa budgetår kan jag självfallet inte göra i dag.

Herr **LUNDSTRÖM** (fp):

Herr talman! Till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet ber jag att få framföra ett tack för svaret på min interpellation. Jag kan dock icke dölja, att jag önskat ett svar, som varit mindre intetsägande och mer positivt.

Kommunikationsministern tar fasta på statsutskottets självklara konstaterande, att frågan om inträdesavgiften för telefonabonnemang måste bedömas mot bakgrunden av investeringsläget för televerket. Det är riktigt. Men jag kan icke dela hans mening, att detta skulle vara ett skäl att uppskjuta bedömningarna av avgiftsfrågan ända till dess budgeten för nästa budgetår skall behandlas. Såvitt jag förstår finns ingenting som hindrar framläggandet av ett förslag om tilläggsbudget för televerket nu under höstriksdagen, om detta skulle vara erforderligt med hänsyn till bortfallet av inkomster för televerket. Sänkes inträdesavgiften

Om sänkning av inträdesavgiften vid telefonabonnemang från 300 till 200 kronor stiger med all säkerhet abonnemangsteckningarna, varför jag är tveksam huruvida något verkligt inkomstbortfall kommer att ske. Någon mer betydande ökning av investeringsanslaget för innevarande budgetår torde heller icke behövas, då tekniska och personella resurser endast i begränsad utsträckning förmår att före den 1 juli 1957 öka telefoninstallationerna i anslutning till en ökad abonnemangsteckning. En viss möjlighet kanske föreligger att en mindre investeringsökning behövs även för detta budgetår. Givetvis måste däremot för ett kommande budgetår en investeringsökning ske, men detta blir ju fallet oavsett om sänkningen sker nu eller den 1 juli nästa år. Liknande tilläggsanslag har anvisats förut beträffande olika affärsdrivande verk, även beträffande televerket, såvitt jag kan erinra mig.

När statsutskottet och riksdagen vid mitten av vårriksdagen — såsom kommunikationsministern nyss påpekat — fastslog sambandet mellan den omdebatterade inträdesavgiften och televerkets investeringsbudget, uttryckte riksdagen ändå en önskan att inträdesavgiften skulle sänkas. Det förefaller mig synnerligen osannolikt, att utskottet och riksdagen då — i mars och april 1956 — skulle med denna sin önskan ha avsett en förändring i bästa fall först den 1 juli 1957. »Snarast möjligt», som utskottet skrev, åsyftade väl troligen en betydligt tidigare tidpunkt. Ett sådant tillfälle borde självklart föreligga nu under höstrikdagen, därest statsrådet inte ansåg sig ha tid eller möjlighet att ordna saken redan under tiden från den 6 april och fram till vårriksdagens slut. Den betydande överbalansering, som årets budget utvisade, borde ha lämnat god möjlighet för att kompensera det relativt ringa inkomstbortfall, som en sänkning av inträdesavgiften på telefonabonnemang från 300 till 200 kronor utgör och även kanske kunnat skapa möjligheter för den ringa investeringsökning, som varit erforderlig för innevarande budgetår.

Jag måste, herr statsråd, i anledning

av det lämnade svaret be att få rikta den direkta frågan: Av vilket skäl är statsrådet icke beredd att redan i höst ompröva frågan om inträdesavgiften på telefonabonnemang och justera eventuellt erforderliga investeringsanslag på tilläggsbudget? Finns det verkligen ingen möjlighet att ändra denna negativa inställning, utan är det nödvändigt att dröja ända till mitten av nästa år innan en ändring kan ske?

När statsrådet i sitt svar förklarar att frågan endast kan tas upp till förnyad behandling i samband med nästa års budget, säger han samtidigt, att han icke vill göra några närmare uttalanden om den nya budgeten. Jag kan naturligtvis i viss mån förstå denna inställning. Men om kommunikationsministerns svar på min nyss ställda fråga rörande en åtgärd under höstriksdagen alltjämt besvaras negativt — jag vill än en gång säga, att det skulle intressera mig att höra skälen härför — så skulle jag dock vilja framställa en något mindre vittsyftande fråga än vad kommunikationsministern har att säga om kapitalbudgeten över huvud taget nästa år. Den frågan lyder: Är statsrådet villig medverka till att skapa *förutsättningar* för den sänkning av inträdesavgiften för telefonabonnemang, som riksdagen önskat? Ett svar på den frågan behövde ju inte innebära några avslöjande uttalanden om kapitalbudgeten för kommunikationsverken i stort.

Herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Förändringar i inträdesavgiften behöver inte underställas riksdagen, utan Kungl. Maj:t kan när som helst ändra i vilken riktning som helst. Det som gjorde att vi för ett år sedan höjde inträdesavgiften var ju att förändringen av penningvärdet hade föranlett att inträdesavgiften — som på grund av vissa omständigheter fastställdes till 200 kronor år 1947 — behövde höjas till 300 kronor för att representera samma värde.

Inträdesavgiften har en viss betydelse för televerkets möjligheter att investera. De inkomster, som det här rör sig om,

Om sänkning av inträdesavgiften vid telefonabonnemang

är ingalunda obetydliga. Var och en vet ju att installationen av en telefon ingalunda kostar endast 300 kronor, utan genomsnittligt uppgår kostnaden till 800 kronor. Den som beställer en telefon behöver således endast bidra med en del av televerkets kostnader i samband med installationen.

I övrigt finns i mitt svar till herr Lundström allt det som han frågade om, vilket han säkerligen skall finna, om han läser och begrunder svaret.

Jag vill dessutom erinra om att riksdagen ingalunda har beställt en sänkning av inträdesavgiften. Riksdagen har endast uttalat en önskan om att en sänkning skall komma till stånd så snart ske kan. Jag hade själv redan två månader innan riksdagen gjorde detta uttalande i våras framfört precis samma mening i ett interpellationssvar i andra kammaren, och jag vidhåller alltjämt den uppfattning jag då gav uttryck åt. Om vi kommer i ett sådant investeringsläge att vi inte har så stora köer längre och får en allmän lättnad på investeringsmarknaden, utgår jag ifrån att Kungl. Maj:t skall ändra den praxis som vi nu har tillämpat under de sista tio åren.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Att säga att inträdesavgiften har fått lov att höjas för att den skulle komma i nivå med det ändrade penningvärdet förefaller mig vara ett säreget argument. I så fall måtte det penningvärde som avser telefoninstallationerna ha försämrats med en oerhörd hastighet. Det är ju inte många år sedan installationen bara kostade ett par tiotus mot nu 300 kronor. Enbart den senaste avgiftshöjningen från 200 till 300 kronor innebär en höjning med inte mindre än 50 procent.

Jag vill dessutom påpeka, vilket också konstaterades under debatten här i kammaren under vårriksdagen, att investeringsbudgeten för televerkets vidkommande i realiteten innebar en minskning och icke en höjning av verkets anslag. Men hänsyn till de stora behoven hade det varit skäl att när man gör en sådan

här ökning av inträdesavgiften i varje fall inte sänka utan tvärtom höja televerkets verkliga investeringsram — jag bortser alltså från radion och vad därtill hör.

Sedan säger herr statsrådet, att riksdagen inte har begärt en sänkning av inträdesavgiften. Jo, hela den motivering, som utskottet anförde och riksdagen oreserverat anslöt sig till, innebär en direkt begäran att inträdesavgiften skall sänkas. Visserligen står det att detta skall ske »snarast möjligt», men jag tillåter mig än en gång fastslå, att detta väl ingalunda kan betyda att sänkningen skulle komma till stånd tidigast bortåt ett och ett halvt år efter den tidpunkt då riksdagen gav uttryck åt denna mening. Riksdagen påpekade ju bl. a. de svåra orättvisor som höjningen av inträdesavgiften medförde.

Därtill kommer en annan omständighet som jag vill erinra om. Liksom alla pålagor av ett sådant här slag är verkningarna av en avgiftshöjning mest påtagliga i början för att sedan domna av. Så var fallet även med bilaccisen. I början noterades en stark åtstramning av bilköpen, men så småningom började folk vänja sig vid pålagan och reagerade mindre kraftigt.

På liknande sätt har det förhållit sig med telefonabonnemangen. I slutet av år 1955 noterades visserligen någon minskning av den starka ökningen — om jag så får uttrycka mig — av nytecknade abonnemang. Men första kvartalet 1956 inträdde en verkligt katastrofal nedgång. Inträdesavgiften hade ju då höjts med 50 procent. Nyteckningarna minskade då i förhållande till första kvartalet föregående år med icke mindre än nära 22 000 abonnemang. Sedan dess har minskningen i förhållande till motsvarande kvartal föregående år varit något mindre, och en ökning har undan för undan inträtt i förhållande till närmast föregående månad, med undantag för september då av någon anledning en speciell sänkning förekom.

Vilka är det nu som på grund av denna avgiftshöjning har måst avstå från att förverkliga sin önskan att få telefon?

Om sänkning av inträdesavgiften vid telefonabonnemang

I den debatt som fördes om televerkets investeringsbudget vid vårriksdagen påpekade jag att den höjning av inträdesavgiften, som företagits, skulle komma att få sina mest förödande verkningar för de ekonomiskt svagaste folkgrupperna. Misstankarna har i hög grad besannats. Om man tittar på televerkets statistik finner man att avgiftshöjningen, om man håller sig till enskilda abonnenter och bortser från företagen, under första halvåret 1956 haft en närmast katastrofal inverkan för grupperna arbetare och f. d. yrkesarbetare, d. v. s. i allmänhet pensionärer, och för hantverkare. För större företagare och högre tjänstemän har minskningen i nytecknade abonnemang jämfört med samma tid åren 1954 och 1955 utgjort avsevärt mindre än hälften. För mindre företagare och lantbrukare har minskningen uppgått till åtskilligt mer än hälften och för vissa tjänstemannagrupper ungefär till hälften. Men för arbetarna, vilkas nyteckning av abonnemang under första halvåret 1955 ökade med 13,1 procent, gick ökningen under motsvarande period i år ned till 4,2 procent. För f. d. yrkesarbetare — pensionärer — uppgick ökningen av nyteckningarna åren 1954/55 till mellan 10,5 och 11,1 procent av siffran för motsvarande tid föregående år. Enligt den senaste statistiken har den ökningen gått ned till 4,5 procent. Även hantverkarna har fått vidkännas en mycket stark minskning. Tendensen är densamma för vissa andra grupper: »herr», »fru» och »fröken», som i allmänhet innesluter lägre tjänstemän och arbetare.

Det är fullkomligt klart att det slag, som regeringen genom avgiftshöjningen riktat mot nytillströmningen av telefonabonnenter och som till en början drabbade mycket kraftigt, senare något mindre hårt, har träffat framför allt arbetare och sådana äldre personer som ofta på grund av sjukdom eller ensamhet har särskilt stort behov av detta kommunikationsmedel. Jag vill slå fast att ett vidmakthållande av denna höga inträdesavgift direkt riktar sig mot dessa lägre inkomstagare, och det tycker jag dåligt överensstämmer med allt som sagts, in-

te minst under valrörelsen, om önskvärldheten att hjälpa dem. När standardhöjningen har nått en sådan nivå, att arbetare och hantverkare i större utsträckning än förut fått möjlighet att skaffa sig den bekvämlighet som telefonen utgör, sätter regeringen in sin spärr. Det skedde inte tidigare. Det är framför allt dessa grupper som hindras att skaffa sig telefon. Den som har god råd är mycket mindre känslig för sådana åtgärder. Statistiken utvisar, att de enskilda företagen, både större och mindre, har gjort en åtstramning, även om den inte är så stor, i synnerhet inte för de större, medan de statliga och kommunala organen praktiskt taget har fortsatt att teckna nya abonnemang i oförändrad utsträckning, om man ser det procentuellt. Ser man på siffrorna i absoluta tal, visar det sig att de statliga och kommunala företagen har ökat nyteckningarna.

Jag vill till sist bara upprepa den fråga som jag framställde men inte fick något svar på: Varför dröja till den första juli 1957, eller varför över huvud taget dröja till nästa år med att realisera det önskemål som riksdagen har uttalat, när man, såvitt jag kan förstå, kan även av statsfinansiella skäl göra det nu?

Herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Detta har inte med statsfinansiella skäl att göra utan med vår investeringssituation. Jag vill bara, eftersom herr Lundström tycks helt missförstå själva sakfrågan, erinra om att kostnaderna vid installering av telefonapparater har från år 1947 ökat med 54 procent. Inom landets tätorter, t. ex. i Stockholm, kostar det i dag 840 kronor att installera en apparat, och för det får man betala 300 kronor i inträdesavgift. På landsbygden, där man också betalar 300 kronor i inträdesavgift, är medelkostnaden 2 355 kronor per installation. Motsvarande kostnader 1947 var 530 kronor och 1 425 kronor. Det är alltså på landsbygden en kostnadsstegring med 74 procent, men dessutom får man ju nu installationen för samma pris, oavsett

Om sänkning av inträdesavgiften vid telefonabonnemang

hur långt man bor från telefonstationen, vilket man icke fick år 1947. Då fick man som bekant även betala ledningen. Det var när man skapade denna rättvisa mellan tätorterna och landsbygden, som man höjde installationsavgiften till 200 kronor, och vad vi gjort därefter betyder inte alls att vi höjt den, utan att vi låtit den bibehålla det reella värde som den hade 1947.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Ja, kostnaderna för installationerna är ju mycket högre än inträdesavgiften, och så har det väl alltid varit. Men anläggningskostnaderna har väl åtminstone tidigare inkluderats även i abonnemangen, och de gör väl så alljämt. Man har alltså satt abonnemangen så att de skall kunna bära både driftkostnaden och anläggningskostnaden.

Att lägga fram enskilda siffror från olika håll i landet tycker jag inte fyller någon speciell uppgift. Man får väl härliksom inom andra verk och företag räkna med en utjämning mellan olika landsdelar.

Sedan vill jag tillägga, att jag är fullt medveten om att denna fråga har med investeringarna att göra. Men jag tror mig vara rätt säker på att den ökning av investeringsvolymen som behövs för innevarande budgetår, om man skulle sänka avgiften, kommer att bli ytterligt oväsentlig och så liten att den utan svårighet skall kunna klaras av, kanske utan något riksdagsbeslut men i varje fall med ett beslut om tilläggsanvisning.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 190, angående ett extra bidrag till den verksamhet som bedrivs av Förenta Nationernas flyktingkommissarie.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 191, om godkännande av vissa inom ramen för det allmänna tull- och han-

delsavtalet (GATT) lämnade tullkoncessioner jämte därav föranledda ändringar i gällande tulltaxa, m. m.

Föredrogs och hänvisades till utrikesutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 194, angående godkännande av tilläggsprotokoll nr 8 till överenskommelsen den 19 september 1950 angående upprättande av en europeisk betalningsunion.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 161, i anledning av vissa i Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1956/57 behandlade allmänna frågor;

nr 162, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1956/57, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 163, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1956/57, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1956/57, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1956/57, i vad propositionen avser eklelesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1956/57, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 167, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1956/57, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 168, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1956/57, i vad propositionen avser staterna för statens

allmänna fastighetsfond och försvarets fastighetsfond; och

nr 169, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1956/57, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av tredje lagutskottets utlåtande nr 26, i anledning av väckta motioner om utredning rörande fiskerätten i kronans vatten, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 34, i anledning av väckta motioner om viss inventering beträffande ofullständiga småbruk invid eller arrendegårdar under fideikommissen; och

nr 35, i anledning av väckt motion om utredning av frågan angående möjligheterna att bättre utnyttja lantmannaskolornas jordbruk i undervisningshänseende.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts till kammararen överlämnade proposition nr 195, angående anslag å tilläggsstat I för budgetåret 1956/57 till utökning av nykterhetsvårdens anstaltsorganisation.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 623, av herr *Geijer* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om investeringsavgift för år 1957, m. m.;

nr 624, av herr *Elofsson, Gustaf*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om investeringsavgift för år 1957, m. m.;

nr 625, av herr *Ohlsson, Ebbe*, och herr *Magnusson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om investeringsavgift för år 1957, m. m.;

nr 626, av herr *Andersson, Alvar*, och herr *Larsson, Nils Theodor*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om investeringsavgift för år 1957, m. m.;

nr 627, av herr *Andersson, Karl*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om investeringsavgift för år 1957, m. m.;

nr 628, av herr *Johansson, Theodor*, och herr *Andersson, Lars*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om investeringsavgift för år 1957, m. m.; samt

nr 629, av herr *Danmans*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag angående visst lotteriförfarande i samband med återbetalning av överskjutande preliminär skatt.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammararens sammanträde avslutades kl. 14.35.

In fidem

G. H. Berggren